

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Konspirasjonsteorier i skolen

Kritisk tenkning og informasjonskompetanse i KRLE-faget

Ruben Friestad Bergseth

Veileder

Professor Asle Eikrem

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5055: Masteroppgave i religion og samfunnsfag (45 ECTS),

Lektorprogram i KRLE / religion og etikk og samfunnsfag, Vår 2020

Antall ord: 22334

Forord

Helt siden jeg en gang i barndommen snublet over min første konspirasjonsteori på internett, har dette temaet interessert meg. Den første konspirasjonsteorien jeg leste handlet om drapet på den tidligere amerikanske presidenten John F Kennedy. Konspirasjonen handlet om at det var en klar sammenheng mellom drapet på Abraham Lincoln og John F Kennedy. Konspirasjonen var bygget opp rundt at det var samme organisasjon / bakmenn som stod bak drapene på begge presidentene. Jeg antar at jeg leste dette når jeg gikk på slutten av barneskolen, og jeg husker at konspirasjonen påvirket meg. Var dette virkelig sant, var det en sammenheng, og hvem stod egentlig bak? Jeg begynte å tvile på det jeg hadde lært på skolen, og husker selv at en periode var jeg ganske lettere konspiratorisk.

Spoler vi frem til 2020 så kan man trygt si at konspirasjonsteorier er i vinden, og man finner alt fra bøker, filmer og poddkaster om temaet. De fleste ser på konspirasjonsteorier som uskyldig lek, men likevel er det noe faretruende med tankegangen de kan skape. Konspirasjonsteorier kan være med å svekke tilliten man har til hverandre og til myndighetene i landet man bor i. Noe som gjør at det på sikt kan være truende for demokratiet vårt. I denne oppgaven har jeg skrevet om konspirasjonsteorier, hva de er, hvordan de argumenterer og hva som gjør de farlig i kontekst av norsk skole.

I år er det 20 år siden jeg begynte på skolen, og et av de viktigste kapitlene i livet tar slutt. Jeg vil rekke en takk til min familie som alltid har støttet meg i løpet av min skolegang. De har lært meg viktigheten av å ha det gøy med å lære, noe som jeg alltid vil ha med meg videre i livet. I arbeidet med denne masteroppgaven vil jeg også rekke en takk til min veileder Asle Eikrem. Takk for at du har gitt meg frihet under eget ansvar til å utvikle og jobbe med oppgaven. Til slutt vil jeg også takke «gutta» i gjengen for alle utallige kaffekopper og gleder i kantina på MF vitenskapelig høyskole. Norge er heldige som skal oppleve dere som lektorer.

Oslo, våren 2020.

Sammendrag

Selv om man ser et økt fokus på forskning om konspirasjonsteorier, så finnes det fortsatt lite forskning som setter det i kontekst av norsk skole. I det norske samfunn i dag ser man en økt interesse for konspirasjonsteorier. Med økt popularitet kommer også økte farer for hvordan konspirasjoner påvirker samfunnet vårt. En som presenterer en konspirasjonsteori, kan ofte høres svært overbevisende ut når de presenterer sine argumenter. Jeg vil i denne oppgaven dermed se på deres argumentasjon, hva er det som gjør at dette høres troverdig ut, og videre se på didaktiske utfordringene som er knyttet til dette. Problemstillingen blir da:

«Hva kjennetegner argumentasjonsmåten i konspirasjonsteorier, hvordan skal vi vurdere disse, og hvilke didaktiske utfordringer er knyttet til arbeidet med slik tematikk innenfor rammene av KRLE - faget».

Masteroppgaven vil inneholde en innholdsanalyse av feilslutningene i argumentasjoner til konspirasjonsteorier fra videodelingstjenesten youtube.com. Alle videoene som er blitt brukt er funnet med søk i deres søkemotor. Dette er for å gjøre det mest mulig realistisk i forhold til hvordan en ungdomsskoleelev ville funnet frem til videoen. I siste del av oppgaven vil jeg presentere de didaktiske utfordringene man har med møte med konspirasjonsteorier i skolen. Jeg vil se på informasjonskompetanse og viktigheten av det i et samfunn med økt digitalisering og tilgang til mer informasjon.

I løpet av oppgaven har jeg funnet at de fleste konspirasjonsteorier preges av feilslutninger i argumentasjonen deres. Den største faren med økt konspiratorisk tankegang er at det er et angrep på tilliten til samfunnet og demokratiet. Skolen har et viktig demokratisk mandat, og må dermed ses på som det viktigste forsvaret man har mot slik tankegang. Ved hjelp av informasjonskompetanse og kritisk tenkning har skolen verktøyene som trengs for å håndtere disse problemene.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling.....	3
1.2	Struktur.....	3
2	Teorikapittel	5
2.1	Hva er en konspirasjonsteori	5
2.1.1	Hendelseskonspirasjonsteorier	6
2.1.2	Systemkonspirasjonsteorier.....	6
2.1.3	Superkonspirasjonsteorier	6
2.2	Tidligere forskning	7
2.3	Informasjonskompetanse	9
2.4	Feilslutninger i argumentasjon	10
2.4.1.1	«Begging The Question»	11
2.4.1.2	Inkonsistens	11
2.4.1.3	Tvetydighet.....	12
2.4.1.4	Ad Hominem	13
2.4.1.5	Stråmann.....	13
2.4.1.6	«Slippery Slope».....	14
2.4.1.7	«Felles årsak»	15
2.4.1.8	Post Hoc.....	16
2.5	Avslutning	16
3	Metode.....	18
3.1	Innsamling av data.....	18
3.2	Valg av metode.....	20
3.3	Validitets og reliabilitetsutfordringer	21

3.4	Avslutning	22
4	Analyse.....	23
4.1	Analyse 9/11 Experiments: Eliminate the impossible.....	23
4.1.1	Hvilke av de tre kategoriene faller konspirasjonsteorien under?	24
4.1.2	Hvilke type feilslutninger finner man i videoen?.....	25
4.1.3	Hva går disse feilslutningene ut på?.....	25
4.1.3.1	«Begging The Question».....	25
4.1.3.2	Ad Hominem	26
4.1.3.3	Tvetydighet.....	27
4.1.3.4	«Felles Årsak»	28
4.1.3.5	Avslutning	29
4.2	Analyse: David Icke «Its going to be catastrophic»	30
4.2.1	Hvilken av de tre kategoriene faller konspirasjonsteorien under?	31
4.2.2	Hvile typer feilslutninger finner man i videoen?	32
4.2.3	Hva går disse feilslutningene ut på?.....	33
4.2.3.1	Post Hoc.....	33
4.2.3.2	«Felles årsak»	34
4.2.3.3	«Begging The question»	35
4.2.3.4	Stråmann.....	35
4.2.3.5	Avslutning	36
4.3	Analyse: A short history of the illuminati	37
4.3.1	Hvilke av de tre kategoriene faller konspirasjonsteoriene under?	37
4.3.2	Hvilke typer feilslutninger finner man i videoen?.....	38
4.3.3	Hva går disse feilslutningene ut på?.....	39
4.3.3.1	Slippery Slope.....	39
4.3.3.2	Inkonsistens	39

4.3.3.3	Felles årsak	40
4.3.3.4	Post Hoc.....	41
4.3.3.5	Tvetydighet.....	41
4.4	Oppsummering	42
5	Informasjonskompetanse I klasserommet	43
5.1	Hva er informasjonskompetanse	43
5.2	Informasjonskompetanse i dagens klasserom, ny læreplan.....	44
5.3	Hvem sin oppgave er det å undervise om informasjonskompetanse?.....	47
5.4	Informasjonskompetanse og Demokratisk medborgerskap.....	48
5.5	Oppsummering	51
6	Avslutning og utblikk.....	53
7	Litteratur.....	56

1 Innledning

I takt med at samfunnet blir mer og mer digitalisert så har også ny teknologien trådd inn i skolen. Man ser en økt bruk av digitale virkemidler som datamaskiner og læringsbrett i undervisning. Ved at ny teknologi inntar klasserommet, påvirker dette også nye læringsmetoder, innhenting av informasjon og selve undervisningen. Det at teknologien også har inntatt klasserommet har gjort at det blir satt andre krav til både elever og lærere. Disse kravene er alt ifra hvordan best bruke læringsbrett i undervisning, til å lære hvordan man bruker internett til å finne lærestoff. Den økte tilgangen til informasjon gjør at vi får et helt nytt innblikk i hvordan man henter ut informasjon. Dette medfører et høyere krav til lærere, og hvordan de håndterer informasjon på en kompetent måte. Informasjonskompetanse går ut på hvordan man innhenter, forstår og videreformidler informasjon, og er noe man gjør hele tiden (Bårnes & Løkse, 2018, s. 12). I takt med tilgang til mer og mer informasjon og flere ulike kilder i vår hverdag, har dette vokst frem til å bli en viktigere og viktigere kompetanse.

Ny forskning fra medietilsynet på ungdom mellom 16-20 år, viser til at ungdom er flinke på å bruke nettet. De blir faktisk omtalt som «digitalt selvstendige», noe som innebærer at de ikke er redde for å utforske og ta i bruk nettet for å finne svar på spørsmål (Meek, Jortveit & Moe, 2019, s 7). Ungdom mellom 16-20 år er også de som bruker nettet overlegent mest, og som har sosiale medier knyttet mest inn i livene sine. I tillegg er de flinke på å sjekke kilder på nettet, og gode på å forstå hvordan algoritmer påvirker dem (Meek et al., 2019, s 13-15). Dette er oppløftende lesning, men ser vi videre i rapporten så er det likevel noen tegn til bekymring. Ut ifra Medietilsynet har 21 prosent av ungdom det som regnes som lav kritisk medieforståelse. Kritisk medieforståelse betyr at vi har den kunnskapen og ferdighetene til å forstå et dynamisk medielandskap og forstå hva det betyr å dele og konsumere innhold på nettet (Meek et al., 2019, s 11). Det at hele 21 prosent av ungdom har lav medieforståelse sees på som kritisk. Dette gjør at vi som lærere bør begynne å tenke annerledes i hvordan vi underviser elevene våre om dette temaet. Videre i samme studie kan vi se at ungdom også har sosiale medier som sin hovedkilde til nyheter, og at deres bruk av tradisjonelle aviser er lav (Meek et al., 2019, s 11). Dette gjør at ungdom går til andre medier etter søken etter nyheter, blant annet ser man en økt bruk i videodelingstjenesten youtube. Her spres videoer med alt mulig innhold, også videoer som kan regnes som konspirasjonsteorier. I min søken etter tema til masteroppgave ble youtube mye brukt. Planen var å skrive noe om bruk av video i undervisning i skolen, men jeg fant raskt ut

at det var noe annet jeg burde bruke masteren min på. I takt med økt bruk av youtube, og søken etter innhold om religion, kom det opp flere og flere konspirasjonsteorier i min egen «anbefalt liste». Jeg trykket inn på noen av videoen, og jeg så at de var godt laget, og at det virket som om de hadde gode argumenter. Dette gjorde at jeg begynte å tenke over hva en fjortenåring «ville sagt» til en slik video?

Konspirasjonsteorier har alltid fascinert meg og jeg husker fortsatt hva som var den første konspirasjonsteorien jeg leste. I nyere tid har jeg forstått at konspirasjonsteorier har en mye større påvirkning på samfunnet en hva jeg trodde. Konspirasjonsteorier er en del av underholdningskulturen, og de fleste vil kategorisere det som lek. Å være konspiratorisk ligger i menneskets natur, og vi kan se på det som et overlevelsesinstinkt. Det konspiratoriske instinktet vårt kan knyttes inn mot hvordan vi ser mulige farer, eller er skeptiske til ting rundt oss. Det er sunt med en liten grad av skeptisisme mot myndigheter og maktmennesker. Dermed er det viktig at vi ikke overdramatiserer farene med løst konspirasjonssnakk (Dyrendal & Emberland, 2019, s 128). Konspirasjonsteorier er en del av dagens samfunn. Hvert år gis det ut mange bøker med konspiratorisk innhold, og poddkasten «konspirasjonspodden» er en av Norges mest populære poddkaster (Podtail, 2020). Poddkasten tar for seg og diskuterer troverdigheten til konspirasjonsteorier. Selv om mange i dagens samfunn kategoriserer konspirasjonsteorier som løst snakk og lek, så må vi ikke glemme at konspirasjonssnakk kan få alvorlige konsekvenser. Noen former for konspirasjonstenkning er direkte farlig for enkeltindividet som tror på det, de som er ofre for dem og samfunnet rundt. Dermed kan man ikke undervurdere farene med slik tenkning. Et annet tilfelle som ofte skjer med konspiratorisk tenkning er at man kan glemme andre reelle utfordringer i samfunnet (Dyrendal & Emberland, 2019, s 128-129). De siste årene har man sett en økning i popularitet rundt tema konspirasjonsteorier blant ungdom. I vårt naboland Sverige har det vært en stor økning de siste årene, og denne utviklingen har nå også spredd seg til Norge. Forskning fra Sverige på skoleelever viser at med økt tro på konspirasjonsteorier så minsker tilliten til samfunnet og felleskapet, økningen av rasistiske forestillinger øker og man ser en vekst i polarisering i befolkningen (Stiftelsen Expo, 2017). Dette er bekymringsverdige signaler, og en økning man ikke ønsker i norsk skole. Konspirasjonsteorier er noe som alltid har vært del av vårt samfunn, og nå har de også sneket seg inn blant skoleelevene våre. Hovedproblemet med en konspirasjonsteori er at det underkjenner den etablerte og offisielle versjonen av hva som har

hendt. Et tydelig eksempel på dette er hvordan mange nekter å anerkjenne den offisielle forklaringen på terrorangrepet mot USA 11 september 2001.

Med dette i tankene mine så ønsker jeg å se nærmere på temaet konspirasjonsteorier. Hvordan påvirker dette oss som lærere ute i klasserommet, og hvordan påvirker dette elevene våre?

1.1 Problemstilling

En som presenterer en konspirasjonsteori, kan ofte høres svært overbevisende ut når de presenterer sine argumenter. Jeg vil i denne oppgaven dermed se på deres argumentasjon, hva er det som gjør at dette høres troverdig ut, og videre se på didaktiske utfordringene som er knyttet til dette. Dermed har jeg falt ned på denne problemstillingen:

«Hva kjennetegner argumentasjonsmåten i konspirasjonsteorier, hvordan skal vi vurdere disse, og hvilke didaktiske utfordringer er knyttet til arbeidet med slik tematikk innenfor rammene av KRLE-faget».

Ser vi grundigere på problemstillingen ser vi at det er noen ord som må forklares for leseren av masteroppgaven min. I teorikapittelet mitt vil jeg belyse empirien i oppgaven og knytte inn relevant teori. Jeg vil begynne teorikapittelet med å definere hva en konspirasjonsteori er. Asbjørn Dyrendal og Terje Emberland ga ut boken «hva er konspirasjonsteorier» og jeg ser på det som naturlig å bruke deres bok når jeg definerer hva en konspirasjonsteori er. Jeg vil deretter presentere og legge frem hva informasjonskompetanse er for noe, og hvordan vi bruker det i våre liv. Neste steg i oppgaven blir å se på hvordan jeg kan vurdere konspirasjonsteorier på en vitenskapelig måte. Som nevnt tidligere vil jeg se på argumentasjonen i teksten, og jeg vil dermed presentere forskjellige feilslutninger som man kan finne i argumentasjon. Det finnes mange forskjellige typer feilslutninger, men jeg vil sette søkelys på de som er aktuelle for videoene jeg skal analysere.

1.2 Struktur

Det finnes mange konspirasjonsteorier i verden, og hva som er «populært» å snakke om varierer fra land til land. Noen konspirasjonsteorier er lokale, og andre kan ses på som internasjonale. For å få en pekepinn på hvilke konspirasjoner som kan være lurt å analysere, og som det norske folk vil kjenne seg igjen i, har jeg hentet inspirasjon fra boken «25 konspirasjoner å snakke om i lunsjen», som er skrevet av Bjørn-Henning Ødegaard og Fredrik Sjaastad Næss. De er til

daglig programledere i «konspirasjonspodden», og har god kontroll på hvilke konspirasjoner som er populære blant Norges befolkning. Videre har videoene jeg har valgt å analysere blitt hentet fra den populære videodelingstjenesten youtube.com. Alle videoene som er blitt brukt er funnet med søk i deres søkemotor. Dette for å gjøre det mest mulig realistisk i forhold til hvordan en ungdomsskoleelev ville funnet frem til videoen. For å analysere videoen har jeg bestemt meg for å se på deres argumentasjon, og jeg har dermed gått for en innholdsanalyse. En innholdsanalyse er ofte en metode som brukes for å analysere innhold fra medier; dette kan være tekster, videoer og bilder. Innenfor innholdsanalyse finner man både en kvalitativ og kvantitativ metode, og jeg har valgt å bruke en kvalitativ innholdsanalyse. En kvalitativ innholdsanalyse vil gjerne ta for seg en mindre del, eller et færre antall tekster for en grundigere analyse, hvor en legger mer vekt på hvordan de ulike elementene i teksten kan forstås i sammenheng (Sæter & Sterri, 2015). I min innholdsanalyse kommer jeg til å ha en kvalitativ tilnærming, og jeg kommer til å se på innholdet i argumentene som blir presentert. Dette gjør at jeg bare vil sette søkelys på det som blir sagt i videoen, ikke bilder eller illustrasjoner.

Når jeg er ferdig å analysere videoen vil jeg gå over til å drøfte informasjonskompetanse og dens rolle i klasserommet. Helt til slutt i oppgaven vil jeg presentere mine funn fra studien.

2 Teorikapittel

I en empirisk oppgave har teorikapittelet som mål å belyse empirien på en vitenskapelig måte, og man gjør ofte det med å anvende teorien i en analysedel senere i oppgaven. For å skape forståelse hos leseren for tematikken i oppgaven vil jeg bruke første del av teorikapittelet til å forklare begrepet konspirasjonsteori og forklare hva som finnes av tidligere forskning på temaet. Etter å ha skapt en overordnet forståelse for tematikken i teorikapittelet vil jeg dykke dypere ned i teoretiske perspektiver. Jeg vil begynne å se på begrepet informasjonskompetanse, og til slutt vil jeg se på «fallacies» som også kan oversettes til feilslutninger i argumentasjon.

2.1 Hva er en konspirasjonsteori

De fleste har hørt om begrepet konspirasjonsteori, men hvordan forklarer man egentlig begrepet? Konspirasjonsteori er et komplekst begrep, og det finnes mange ulike måter å beskrive det på. I boken «Hva er en konspirasjonsteori» forklarer Asbjørn Dyrendal og Terje Emberland begrepet på denne måten «konspirasjonsteorier er forklaringer på hvorfor ting går galt» (Dyrendal & Emberland, 2019, s 15). Dette er et vidt begrep, og må derfor snevres inn. For man kan ikke kalle alt som går galt for en konspirasjonsteori. Taper for eksempel mitt fotballag en kamp så kan jeg ikke kalle det en konspirasjonsteori. Eller kan jeg det? Jeg kan mene at det dommeren var korrumpert, eller at motstanderne var dopet. Vi kan dermed si at jeg har skapt en teori om at det er en konspirasjon som årsak til at fotballaget mitt tapte. Selv om forklaringen egentlig holder mål, så må man prøve å innsnevre det litt mer. Når man hører begrepet konspirasjonsteori så har man ofte noen tanker og forventninger om hva begrepet skal inneholde (Dyrendal & Emberland, 2019, s 16). Ofte så ser man på en konspirasjonsteori som større og komplekse sammensvergelses, og som inneholder en del typiske feil. For å definere begrepet litt tydeligere kan man bruke Asbjørn Dyrendal sin egen forklaring av begrepet. Den finner man i en artikkel i Store norske leksikon, og han forklarer begrepet på denne måten: «En konspirasjonsteori er en forklaringsmodell som går ut på at ting som er galt i verden skyldes at mektige grupper i hemmelighet sammensverger seg for å fremme sin egen, skjulte agenda.» (Dyrendal, 2019). Videre poengterer han at en konspirasjonsteori er en nedsettende betegnelse som brukes for å signalisere at forklaringen er beheftet med logiske feil og problematisk omgang med fakta. Vi kan si at begrepet konspirasjonsteorier finnes over alt, både som løst snakk med kamerater til mer utviklende konspirasjonsteorier (Dyrendal, 2019). Det at begrepet konspirasjonsteorier er så vidt, gjør også at det finnes mange forskjellige typer

konspirasjonsteorier, og det gjør hele begrepet diffust og vanskelig å definere. En amerikansk statsviter med navn Michael Barkun har laget tre kategorier som han mener en konspirasjonsteori kan falle inn under. Disse tre typene for konspirasjonsteorier er hendelse, systemteori og superkonspirasjoner. Jeg vil nå forklare disse tre typene konspirasjonsteorier (Dyrendal 2019).

2.1.1 Hendelseskonspirasjonsteorier

Hendelseskonspirasjoner tar utgangspunkt i en hendelse, og lager en ny teori på en allerede eksisterende historisk begivenhet. Hendelseskonspirasjonsteorier bruker et bestemt utvalg av fakta og spekulasjoner som til sammen viser at det står en overordnet konspirasjon bak (Dyrendal, 2019). Går vi tilbake til mitt tidligere eksempel om fotballkampen som jeg tapte, så er det et typisk eksempel på en hendelseskonspirasjon. Den offisielle historien er at vi tapte fordi vi var dårligere enn motstanderen vi møtte. Likevel så nekter vi å tro på dette, og dermed skaper vi en konspirasjonsteori om at vi tapte fordi dommeren var betalt av det andre laget. Dermed skaper vi en hendelseskonspirasjon rundt denne hendelsen med at vi skaper et alternativ til hvorfor vi tapte. Er en hendelseskonspirasjon stor nok så kan den utvikle seg til den neste typen konspirasjonsteori, nemlig systemkonspirasjonsteori. (Dyrendal, 2019)

2.1.2 Systemkonspirasjonsteori

Systemkonspirasjonsteorier handler om hvordan ulike samfunnssystem blir forsøkt styrt og undergravet av en skjult sammensvergelse. Gruppene som «styrer/undergraver samfunnet» i en systemkonspirasjon er ofte grupper som blir sett på som undergravende krefter i samfunnet. Dermed blir ofte slike konspirasjoner knyttet opp til religiøse minoritetsgrupper eller minoriteter i et samfunn. Ser vi på det i et historisk perspektiv så kan man ofte knytte systemkonspirasjonsteorier opp til jødedommen og hvordan jødene styrer verden. I nyere tid har man sett en endring i vesten og det er mer fremmedfrykt og fordommer mot Islam, noe man ser i konspirasjonsteoriene om «snikislamisering» og «Eurabia», som begge var sterkt knyttet opp i ideologien til gjerningsmannen bak terrorangrepet mot Norge 22. juli 2011. (Dyrendal, 2019)

2.1.3 Superkonspirasjonsteorier

Dette er det vi kan kalle en skikkelig suppe, her blander man sammen alt av konspirasjonsteorier i et gedigent og uoversiktlig komplott. De ulike typene konspirasjonsteorier som blir satt

sammen til superkonspirasjoner har ofte samme tematikk og henger sammen. Dette gjør at viss man tror på en del av konspirasjonsteorien så er det enklere å tro på andre deler av superkonspirasjonsteorien (Dyrendal, 2019). Mange vil nok kjenne igjen teorien om Illuminati. Konspirasjonsteorien om Illuminati går ut på at det finnes en hemmelig verdensorden som styrer alt som skjer i verden. Konspirasjonsteorien om Illuminati er det vi kan kalle en superkonspirasjonsteori. En systemkonspirasjon og en superkonspirasjon kan høres like ut, men det er noe få forskjeller. For det første er en superkonspirasjon mye mer kompleks og større i omfang. I tillegg trenger ikke alle systemkonspirasjoner å utvikle seg til en superkonspirasjon (Dyrendal & Emberland, 2019, s 34).

Nå som jeg har snevret inn begrepet konspirasjonsteori litt mer så er det fortsatt en viktig ting til å poengtere. De tre formene for konspirasjonsteorier appellerer til forskjellige typer folk. Det at man velger å tro på en hendelseskonspirasjon rundt drapet på John F Kennedy, betyr ikke at du automatisk tror på en superkonspirasjon som Illuminati. I første del av teorikapittelet mitt har jeg forklart begrepet konspirasjonsteori, og vist at man kan kategorisere de innenfor tre former for konspirasjonsteorier. Videre i teorikapittelet vil jeg se på om det finnes noen forskning om temaet. Blant annet vil jeg se på om det finnes forskning som er aktuell for min problemstilling.

2.2 Tidligere forskning

I Norge ser man et klart tidsskille i hvor mye forskning det finnes på hvordan konspirasjonsteorier påvirker samfunnet. Etter terrorangrepet mot regjeringskvartalet og Utøya 22.juli 2011 har det blitt forsket betydelig mer på konspirasjonsteorier og hvordan de påvirker samfunnet. Grunnen til dette finner man når man ser at gjerningsmannen fra 22.juli var tydelig påvirket av Eurabia konspirasjonsteorien (teori om at muslimer skal ta over hele Europa). Ser vi mer i detalj på denne forskningen så ser man at den er tydelig orientert mot konteksten rundt 22. juli, og vi ser ofte at det meste av forskning er knyttet inn mot forskning på høyreekstremisme. Leter vi videre så ser vi at det ikke finnes mye forskning på konspirasjonsteorier og kritisk tenkning i kontekst av norsk skole. Dette gjør at min oppgave vil skille seg ut fra hva som allerede finnes.

I internasjonal kontekst så finnes det mer forskning på temaet der det knytter konspirasjonsteorier opp til hvordan det påvirker samfunnet. Ser vi på forskning på

konspirasjonsteorier i skolen så kan man se over til nabolandet vårt Sverige. Der har det både blitt gjort forskning og utviklet læremidler fra stiftelsen expo (*Stiftelsen Expo*, 2017). Stiftelsen expo er en religion og partipolitisk fri stiftelse. Deres visjon er å stoppe rasistiske ideer og dens innflytelse på samfunnet. Stiftelsen Expo har laget en liten bok som tar for seg konspirasjonsteorier, hvordan det påvirker samfunnet og ikke minst hvordan det hindrer kritisk tenkning. Dette er en bok som ble laget med midler fra den svenske stat, og som et verktøy som lærere kan bruke i undervisning. Det er et gratis verktøy og som er tilgjengelig for alle (*Stiftelsen Expo*, 2017) . Ser vi videre på forskning på temaet i internasjonal kontekst så ser vi også en økning av forskning på konspirasjonsteorier og kritisk tenkning, spesielt etter valget i USA i 2017, hvor det ble spredd mye falske nyheter i sosiale medier, og hvor dette påvirket utfallet av valget. (Kosin & Kenneth, 2019)

Hopper vi tilbake igjen til Norge så ser man at det i løpet av 2019 har vært en økende interesse om konspirasjonsteorier. I løpet av 2019 har det kommet en rekke artikler og kronikker i store nyhetsaktører om teamet konspirasjonsteorier og kritisk tenkning. Det har vært blant annet vært oppslag i NRK og man ser en økt interesse fra politikere når det gjelder temaet (Myklebost & Bakken, 2019). Det er også kommet med i utviklingen av de nye læreplanene som lanseres i 2020. I de nye læreplanene skal det være økt fokus på kritisk tenkning og kildekritikk, og dette skal implementeres i alle fag (Mejlbo & Vedvik, 2019). Kritisk tenkning og kildekritikk er to elementer som kan motvirke konspiratorisk tenkning. Dermed kan man si at selv om det ikke finnes særlig mye forskning på konspirasjonsteorier påvirkning i skolen, så er det en økt interesse for temaet i Norge.

Etter å ha skapt en overordnet forståelse for tematikken i teorikapittelet vil jeg nå dykke dypere ned i teoretiske perspektiver. For å skape en større forståelse av sammenhengen av de teoretiske perspektivene i oppgaven vil jeg begynne med å forklare begrepet informasjonskompetanse. Informasjonskompetanse er noe man ofte hører om, men sjeldent vet hva skikkelig er. Derfor vil jeg nå forklare begrepet for dere. Etter å ha forklart begrepet vil jeg gå inn i dybden på noe som preger de fleste konspirasjonsteorier, nemlig fallacies. Fallacies kan oversettes til feilslutninger, og jeg vil se på feilslutningene i argumentasjonen til konspirasjonsteorier. Etter å ha forklart begrepet vil jeg videre forklare forskjellige typer feilslutninger. Disse feilslutningene kommer til å være aktuelle for analysedelen av oppgaven.

2.3 Informasjonskompetanse

I dagens digitale samfunn har vi tilgang til all mulig informasjon ved hjelp av et tastetrykk, faktisk har det aldri vært enklere å få tilgang til informasjon. Spørsmålet er hva dette gjør med oss mennesker? Hvordan håndterer vi og forstår all denne informasjonen som nå ligger foran - hendene våre. Informasjonskompetanse har de siste par tiårene utviklet seg til å bli en ferdighet som er nesten like viktig som det å kunne lese å regne. I dagens digitale samfunn har vi et stor behov for å ha verktøy og ferdigheter til å finne, analysere og organisere data (Bårnes & Løkse, 2018, s11-12). Hovedfokuset til informasjonskompetanse er ikke nødvendigvis at vi skal huske alt vi leser, men hva vi gjør med den informasjonen man har. Er vi i stand til å vurdere, tolke og analysere, og ikke minst bruke den til å skape ny kunnskap? Enklere forklart kan vi si at informasjonskompetanse er «en samling av ferdigheter som gjør en person i stand til å identifisere når informasjon er nødvendig, og som setter vedkommende i stand til å lokalisere, og effektivt anvende denne informasjonen» (Bårnes & Løkse, 2018, s 12). Takket være internett så har kunnskap gått ifra å være tilgjengelig for de få, til å bli tilgjengelig for mange. Dette gjør nå at verdien av kunnskap står høyere i dagens samfunn. I dagens skole har informasjonskompetanse vokst i viktighet, og noen vil mene at det er det viktigste man lærer i skolen (Bårnes & Løkse, 2018, s 12-13).

De siste årene har man sett en økning i spredning av falske nyheter og konspirasjonsteorier på internett. Informasjonskompetanse har alltid vært viktig, men på grunn av den økningen man ser nå, vil det være viktigere en noen gang. Et informasjonskompetent menneske klarer å vite hva slags informasjon den trenger til en gitt tid. Det innebærer også å vite at ulike situasjoner krever ulike grader av informasjon, samt når det er nødvendig å oppsøke forskjellige informasjonskilder . Det siste er spesielt aktuelt når det gjelder å dobbeltsjekke fakta og knyttes direkte opp til spredning av falske nyheter og konspirasjonsteorier (Bårnes & Løkse, 2018, s 13-14). Ved hjelp av å ha en høy informasjonskompetanse så vil man vite når man skal lete etter mer informasjon om et gitt tema. Likevel så er det viktig å poengtere at, det at ungdom er flinke på å bruke nettet ikke nødvendigvis vil si at de har høy informasjonskompetanse. Det at ungdom er vokst opp med internett, og har tilgang til alle typer verktøy for å bruke det betyr ikke at de vet hvordan de bruker disse verktøyene. Det er litt som at man eier en drill, det betyr ikke at man dermed vet hvordan man skal bygge en hylle. Drillen må brukes for å forstå hvordan man bruker den. Slik er det også med informasjonskompetanse, det er noe man må lære, og det

krever erfaring. Selv om informasjonskompetanse er noe som blir aktualisert når man går på skolen eller høyere utdanning, så er det også noe som setter sitt preg på hele livet. (Bårnes & Løkse, 2018, s 12-13). Informasjonskompetanse har fokus på en livslang læring, og at det er noe man får bruk for hele livet. Når man er ferdig på skolen så har man fortsatt et behov for å mestre informasjonsinnhenting og hvordan man vurderer den. Et eksempel på dette er at sjansen er stor for at du kommer til å ha mange forskjellige jobber i løpet av livet. For hver ny jobb så vil det være en endring, og da blir det behov for ny læring og fleksibilitet. Nye utfordringer krever nye løsninger. Informasjonskompetanse handler ikke bare om å ha orden på informasjonen man finner på nettet. Det kan også måles i din evne til å tilpasse deg nye situasjoner og bruke tilgjengelig kunnskap til å ta et skritt videre, enten det er på jobb eller i studiene. Å se løsninger er alltid viktig, dermed er det viktig å poengtere at det ikke er verktøyene man bruker som er avgjørende, men hvordan man bruker de verktøyene man har (Bårnes & Løkse, 2018, s 14).

2.4 Feilslutninger i argumentasjon

I analysen vil jeg se på hvordan man kan avdekke feilslutninger i argumentasjonen til konspirasjonsteorier. Jeg vil i denne delen av teorikapitlet gå mer i dybden på hva en feilslutning er, men også hvor forskjellige slike feilslutninger kan være. Når man diskuterer eller fremmer en sak så blir det ofte til at man begynner å argumentere. Å argumentere er noe som man ofte gjør, og man kan se på det som påstander som bygger opp om dine eller andres meninger, og det har som mål å endre motparten i diskusjonen sin mening. Et godt argument støtter opp om sin egen konklusjon med å gjøre et dobbelt krav (Hughes, Lavery & Doran, 2015, s 91).

Disse to kravene er A) At dens premisser er sanne, og (B) at premissene støtter konklusjonen.

Hver gang man mottar et argument, er egentlig det eneste vi spør om sannheten i disse påstandene. Et godt argument er dermed et argument som gjør som det sier, og et dårlig argument er et som ikke klarer å oppfylle kravene sine. Vi kan egentlig si at det høres ganske enkelt ut å skille mellom et godt og dårlig argument, men dessverre så er det ikke slik. Derfor har filosofer utviklet to måter å se dette på; den ene er å se på «feilslutninger i argumentasjonen», og den andre er noe som kalles «kritisk tilnærming». Jeg skal videre nå se på «feilslutninger i argumentasjon». Dette er noe man ofte finner i argumentasjonen til

konspirasjonsteorier, og man kan se på det som falske argumenter. Argumenter som høres sanne ut, men som egentlig ikke er sanne eller som er totalt irrelevante. Likevel så har slike feilslutninger en enorm påvirkning siden det får feil påstander til å høres rett ut (Hughes et al, 2015, s 91-92).

Det finnes mange forskjellige slike feilslutninger i argumentasjon, dette gjør at det ofte er vanskelig for oss å huske hva som ofte er feilslutninger. Siden det er så mange så har jeg valgt å ta et utvalg av de jeg mener er de som oftest går igjen i konspirasjonsteorier. Jeg vil nå presentere disse, og prøve å gi eksempler på hvordan disse fungerer.

2.4.1.1 «Begging The Question»

Den første feilslutningen jeg skal se på er «Begging the question» (Hughes et al, 2015, s 115). «Begging the question» går ut på at argumentet man legger frem antar enten direkte eller indirekte sannheten om konklusjonen. Et slikt argument klarer åpenbart ikke å støtte dens konklusjon, siden en eller an grunn vi måtte ha for å tvile på konklusjonen, åpenbart også vil føre til at vi tviler på premisser som forutsetter den. Funksjonen til et arguments premiss er å støtte konklusjonen. Argumentet forutsetter faktisk hva det er og ment å bevise. I boken *Critical Thinking «an introduction to the basic skill»* velger forfatterne Willam Hughes og Jonathan Lavery og bruke dette som eksempel for å forklare hvordan en «begging the question» kan høres ut. Eksemplet de bruker er om syklisten Lance Armstrong, som var den mestvinnende syklisten i Tour de France noen gang, før han ble tatt i doping (Hughes et al, 2015, s 116). Eksempel: Vi kan være sikre på at Lance aldri jukset for å vinne et løp, siden han aldri omgikk reglene som var laget for at alle utøvere skulle utøve fair play. Konklusjonen i dette argumentet kan være sant, men beviset støttes ikke siden det forutsetter at han aldri jukset. Det betyr at den eneste som er villig til å godta en konklusjon av et slikt argument, er en person som allerede godtar premisset for argumentet (Hughes et al, 2015, s 117).

2.4.1.2 Inkonsistens

Den neste feilslutningen jeg skal forklare er feilslutningen som heter inkonsistens. Et argument som er inkonsekvent er noe som ofte går igjen i lengre diskusjoner. Et inkonsekvent argument kan man ofte kalle et argument som har en form for motsetning, som vi referer til når to påstander som ikke er motsetninger alene, blir satt sammen til en motsetning (Hughes et al, 2015, s117-118). Et eksempel på dette kan være at jeg i en diskusjon sier at Kjell er eldre en

Jakob i en del av diskusjonen. Likevel presterer jeg å si ti minutter senere i samme diskusjon at Jakob er eldre en Kjell. Ingen av påstandene er alene en motsetning, men når man setter dem sammen så sier man egentlig at, Jakob er eldre enn Kjell, og Kjell er eldre en Jakob. Når man setter det sammen i samme diskusjon så blir det en motsetning. Siden dette er en motsetning, så vet vi at den må være falskt uten at man trenger å sjekke opp i det. Selv om vi ikke vet hvilke av delene av argumentet som er falskt, så vet vi uansett at et av argumentene er falske. Dermed er det klart at alle argument som inkluderer en motsetning vil mislykkes i å støtte sin egen konklusjon. Inkonsekvente argumenter går ofte igjen i konspirasjonsteorier, og det vitner om at personen som presenterer argumentene ikke alltid har kontroll på sin egen argumentasjon. Selv om et inkonsekvent argument ofte er noe som er lett å avsløre så krever det likevel at man er observant på at dette skjer. Ofte går disse argumentene under radaren til den som hører på fordi de blir presentert med så mange andre argumenter. Dette medfører at man mister konsentrasjonen på de små detaljene på hva som blir sagt. Noe som medfører at slike argumenter kan bli presentert og høres korrekte ut, selv om det egentlig er en feilslutning (Hughes et al, 2015, s 117-119).

2.4.1.3 Tvetydighet

Når man argumenterer er det viktig å huske på språket og hvordan man formulerer seg. Derfor er det viktig at det man sier ikke kan være tvetydig. Et tvetydig argument skjer når man bruker et begrep til å bety mer enn en ting i løpet av det samme argumentet. Det som oftest skjer er at en mening er akseptert i en del av argumentasjonen, mens en annen mening er akseptert i en annen del av diskusjonen. Siden begrepet blir brukt flere ganger så kan man enkelt tro at det brukes som en rød trå i diskusjonen, men er man observant og merker at bruken av begrepet endres, så faller den røde tråen bort og det samme med argumentet (Hughes et al, 2015, s120-121). Et eksempel på et tvetydighet argument er:

Premiss 1: Bråkete barn er en skikkelig hodepine.

Premiss 2: En Paracet hjelper mot hodepine.

Konklusjon: Derfor vil en Paracet gjøre at bråkete barn forsvinner.

Selv om bråkete barn kan skape en hodepine, så er det bare på en metafor. Tar vi dette bokstavelig slik som det andre premisset i argumentet gjør, så er påstanden falsk. Dette siden

konklusjonen i dette argumentet er bare sant hvis det første premisset faktisk er sant (Hughes et al, 2015, s120-121).

2.4.1.4 Ad Hominem

Har man svake argumenter og er hardt presset i en debatt så ender man ofte opp med desperate løsninger. Ad Hominem feilslutningen er en feilslutning som har i oppgave å diskreditere motparten i debatten. Enklere forklart så er hovedmålet med denne formen for feilslutning å skjule sine egne svake argumenter med å svekke troverdigheten til motparten i diskusjonen. Argumenter som faller ned under Ad Hominem kan også kategoriseres som et personangrep (Hughes et al, 2015, s 133). Ved å diskreditere en persons troverdighet eller personlige egenskaper øker troverdigheten til det man selv sier. Dette siden man fremstår som en bedre part en motparten. Et eksempel på hvordan Ad Hominem brukes i konspirasjonsteorier er når man bruker det for å bygge fremmedfrykt mot andre parter i en debatt. (Hughes et al, 2015, s 133-135). Vi kan knytte dette opp i mot hvordan høyreekstremer kan omtale jøder som «grådige», «kontrollerende» etc. Ved å gjøre dette synker man troverdigheten til jødene i diskusjonen, noe som ofte kan være med på å bygge opp fremmedfrykt mot jøder. Ved aktiv bruk av Ad Hominem kan man da enklere legitimere konspirasjonsteorier om jøder. Dette siden man synker troverdigheten til jødene ved å angripe deres personlige egenskaper.

2.4.1.5 Stråmann

Denne feilslutningen blir kalt «straw-man» på engelsk, og jeg har valgt å oversette det til stråmann. Stråmann-feilslutning er en feilslutning som går ut på å skape en karikatur av motparten i en diskusjon, for deretter å angripe denne karikaturen. Det må ses på som et desperat forsøk på å vinne en debatt, og kan dermed kategoriseres som et svakt argument. Stråmann feilslutning skjer ofte når man forsøker å unngå eller avlede kritikk fremsatt av den andre siden. Det som skjer da er at man angriper en karikatur av motstanders stilling, og konkluderer med at motstanders reelle posisjon derved er blitt tilbakevist (Hughes et al, 2015, s 136). Motstanderen som man angriper i debatten er imidlertid ikke den virkelige motstanderen, men en uvirkelige motstander, en stråmann som er blitt konstruert av angriperen utelukkende med tanke på ødeleggelse. Som nevnt tidligere kan man kalle denne stråmannen for en karikatur av motparten. Denne karikaturen er enklere å tilbakevise en den ekte motpart i debatten, og har dermed som mål å senke motstanders troverdighet. Et eksempel på en stråmann feilslutning kan være i diskusjoner om dødsstraff. Her er et eksempel: ”Det jeg innvender mest mot de

menneskene som motsetter seg dødsstraff, er at de tror at livene til domfelte mordere er viktigere enn livet til politiet og fengselsvaktene som beskytter oss”(Hughes et al, 2015, s 136). Når det gjelder det første argumentet, er det ingen bevis for at noen som er mot dødsstraff noensinne har trodd at mordernes liv er mer viktig enn politiet og fengselsbetjentenes liv (Hughes et al, 2015, s 137). I dette tilfellet har anklageren angrepet en uvirkelig stilling, og har dermed begått stråmann feilslutningen. Det som gjør et argument som er bygget på en stråmannfeilslutning så svakt er at motstanderen angriper en falsk versjon av deg. Vi har ingen problemer med å gjenkjenne når våre motstandere har forpliktet seg til å bruke en stråmann og ved å angripe en falsk utgave av oss. Det er imidlertid vanskeligere for oss å unngå å bøye oss til samme nivå som motstanderne våre. Vi må minne oss selv på at det å begå stråmann feilslutninger ikke oppnår annet enn å få oss til å føle oss bedre for øyeblikket (Hughes et al, 2015, s 136-137). Slike argumenter er ikke med på å overbevise motstanderen i debatten, og har også liten effekt for å overtale andre til å støtte dine argumenter. Grunnen til dette er siden den posisjonen våre motstandere virkelig har, ikke har blitt angrepet i det hele tatt og overlever uskadd. Ved å bruke en stråmann-feilslutning er det faktisk større sannsynlighet for at de som ennå ikke er forpliktet til noen av sidene av saken, kan konkludere med at vår posisjon må være veldig svak hvis vårt stråmannangrep er det beste som kan sies mot den andre siden i en debatt (Hughes et al, 2015, s 136-137).

2.4.1.6 «Slippery Slope»

Før vi mennesker tar en beslutning så er det ofte normalt å tenke over konsekvensen av en handling. Konsekvensen av handlingen påvirker om vi gjør handlingen, bidrar handlingen man gjør til noe godt så er det større sannsynlighet at man gjennomfører handlingen (Hughes et al, 2015, s 149). En «slippery slope» feilslutning innebærer å lage spådommer om fremtiden, og det er viktig å innse at slike spådommer alltid er noe tentative. Selv om en spådom har masse empirisk støtte vet vi hvor lett de kan ta feil. Bare ta et eksempel med om hvor ofte metrologer bommer på værmeldingen (Hughes et al, 2015, s 149-150). Når vi lenker konklusjoner på måten gjort nedenfor får vi fram svakheten ved spådommer:

A vil sannsynligvis føre til B; B vil sannsynligvis føre til C; C vil sannsynligvis føre til D; D vil sannsynligvis føre til E, og E vil sannsynligvis føre til F;

Vi har ikke rett til å konkludere med at A sannsynligvis vil føre til F. Dette skyldes at når vi multipliserer sannsynligheter, blir den resulterende sannsynligheten alltid redusert. Det kan være 50 prosent sjanse for at den neste personen som går rundt hjørnet vil være en kvinne, og 50 prosent sjanse for at kvinnen er gift, men det betyr at det bare er 25 prosent sjanse for at neste person å gå rundt hjørnet vil være en gift kvinne. Så hvis hver av sannsynlighetene mellom a og F er 80 prosent, er sannsynligheten for at A vil føre til F bare 33 prosent (Hughes et al, 2015, s 150).

Å konkludere med at A sannsynligvis vil føre til F ville være en feil. Når man argumenterer på denne måten så kalles det en «slippery slope» feilslutning. Premissene for en «slippery slope» argument er å representere en kjede av spådommer, og hvor hver av dem ofte er veldig sterke, men hele rekken av spådommer egentlig er svak. Konklusjonen av et slikt argument har ikke nok støtte, og ser man på de numeriske sannsynlighetene for at argumentet skal lykkes så faller det samme. Likevel så sier det seg selv at en kjede med "ganske sannsynlige" spådommer vil bli svakere etter hvert som den blir lengre. Ofte ser vi slike argumenter i møte med konspirasjonsteorier, og vi kan ofte knytte det opp til påstander. Skjer A, så er det stor sannsynlighet for at B skjer etc. Noe som ikke er en god måte å argumentere på, men hvis man ikke er oppmerksom på det, så er det en fare for å bli lurt av disse (Hughes et al, 2015, s 149-152).

2.4.1.7 «Felles årsak»

Denne feilslutningen blir kalt «common cause» på engelsk, og jeg har dermed valgt å oversette det til «felles årsak». «Felles årsak» er en feilslutning som de fleste av oss gjør, og som baserer seg på at man tar feil av årsak og virkning. I argumenter som er preget av feilslutninger som faller under «common cause» finner man ofte argumenter som tenker at A og B henger sammen siden de alltid skjer sammen. Problemet er at de ofte er knyttet sammen av en tredje årsak. Denne tredje årsaken blir selvfølgelig ikke nevnt, fordi det vil ødelegge argumentet. «Felles årsak» feilslutningen skjer ofte når man mener det er en felles årsak mellom årsak A og B, når egentlig virkningen er skapt av en tredje årsak, C (Hughes et al, 2015, s 155-156). Et eksempel på «felles årsak» feilslutning er;

Nyere studier viser til at rike og suksessfulle entreprenører står opp tidlig om morgenen, og griper dagen. Dermed kan man si at for å bli rik og suksessfull må man stå opp tidlig om morgenen (Hughes et al, 2015, s 155-156).

Selv om det kan være en sammenheng mellom å stå opp tidlig og være rik, så er det ikke det som gjør at du har blitt rik. Det er en del andre faktorer som gjør at du kan bli rik, det trenger ikke bare være at du står opp tidlig. For eksempel så står en person som jobber på lager opp tidlig for å være på jobb til kl 06.00, men det betyr ikke at denne personen blir rik av den grunn (Hughes et al, 2015, s 155-156).

2.4.1.8 Post Hoc

Denne feilslutningen finner man igjen når man tror at noe som skjer før en hendelse må være grunnen til at det skjer. Vi kan si at den er relativ lik som feilslutningen «felles årsak», men den skiller seg fra den på noen måter. Blant annet trenger man ikke en tredje årsak for å motbevise dette argumentet, slik som det ofte er i «felles årsak» feilslutningen (Hughes et al, 2015, s 153-154). En post hoc feilslutning vil baserer seg mye mer på tilfeldigheter og spekulasjoner. I en post hoc feilslutning går det ut på at hvis A gjør at B skjer, så må A skje hver gang for at B skal skje. Jeg vil nå presentere et eksempel:

Sjef: Printereren fungerte helt fint til du begynte å jobbe her, men helt siden du har jobbet her har den oppført seg rart. Det må være noe du gjør som skaper problemet.

Dette er en standard dagligdags feilslutning i argumentasjon, det kan være at sjefen har rett og at det er faktisk du som gjør noe galt når du printer ut. Likevel så er det ingenting i argumentet som gir et faktisk sikkert grunnlag for denne anklagen, utenom en påstand (Hughes et al, 2015, s 153-154).

2.5 Avslutning

I løpet av teorikapittelet i denne masteroppgaven har jeg først skrevet om hva en konspirasjonsteori er for noe, og forklart om de tre forskjellige kategoriene som finnes av konspirasjonsteorier. Videre har jeg presentert om det finnes internasjonal eller nasjonal forskning om konspirasjonsteorier og om jeg har funnet noe som er aktuelt for min studie. Videre har jeg presentert informasjonskompetanse og dens viktige rolle i våre liv, både på skolen, men og i livet generelt. Til slutt har jeg presentert hva en feilslutning er for noe, og

videre presentert ulike feilslutninger som vil være aktuell for min analyse. Videre nå vil jeg gå over i metodekapittelet hvor jeg vil presentere mine valg av metode til denne masteroppgaven, og hvorfor jeg har tatt disse valgene.

3 Metode

I min masteroppgave kommer jeg til å se på argumentasjonen til konspirasjonsteorier på videodelingsnettstedet youtube.com. Mitt mål er å se på slutningene i argumentasjonen, og se på om disse er feil. Enklere sagt, jeg kommer til å se på feilslutninger i argumentasjon til disse videoene.

3.1 Innsamling av data

Før vi begynner å skrive om hvordan jeg samlet inn data, så må jeg forklare hvorfor valget falt ned på youtube. Youtube har i løpet av de siste årene økt i omfang og har gått fra å være en videodelingstjeneste til et fullverdig sosialt medium. Ser vi på den siste undersøkelsen fra ungdatabasen som kartlegger ungdoms bruk av sosiale medier, så kan vi se at hele 25 % av elevene på ungdomstrinnet i Norge bruker over tre timer på sosiale medier per dag. I bruken av sosiale medier på videregående, så øker prosenten av de som bruker over 3 timer hver dag på sosiale medier. Antall prosent som bruker over tre timer, stiger faktisk til hele 29 % (Ungdata, 2019). Youtube blir mer og mer populært, og man ser en økende bruk av youtube som informasjonsmedium, og da spesielt rettet mot ungdom. På youtube spres ideer, meninger og tanker uten noe særlig form for filter. Hvilke videoer som kommer opp som forslag til deg som bruker styres av en algoritme (Campbell 2019). Denne algoritmen er med på å gjøre at du skal se mer innhold på youtube slik at de tjener mer penger på deg via reklameinntekter. Dette gjør at «ekstreme» meninger ofte blir anbefalt for seerne. Grunnen til det er at ekstremt innhold ofte får brukere til å se lenger på youtube. Å kategorisere ekstremt innhold er ikke alltid like lett, men eksempler på det er blant annet venstre/høyre ekstremisme, falske nyheter og konspirasjonsteorier. Problemer med slikt innhold har gitt youtube en del kritikk de siste årene, spesielt i amerikanske medier. Dette gjorde også at youtube endret sin algoritme, og har prøvd å rette opp i sine tidligere feil (Dwoskin 2019). Endringen i algoritmen skulle gjøre at ekstremt innhold skulle anbefales mindre, i tillegg ble kanaler som inneholdt temaer som konspirasjonsteorier, ekstremt innhold og falske nyheter vanskeligere å finne. Disse endringene har fungert, men det er fortsatt relativt enkelt å finne videoer på youtube med ekstremt innhold. Årsaken til at det er enkelt å finne videoer med ekstremt innhold på youtube er rett og slett fordi det ikke er ulovlig å publisere en slik video på youtube. Slike videoer bryter ikke med retningslinjene for hva som er lov å publisere på youtube. Dermed kan ikke slike videoer fjernes

fra nettstedet, og de vil fortsatt ligge tilgjengelig. Den eneste forskjellen fra før endringen i algoritmen og nå er at slike videoer blir sjeldnere «anbefalt» (Dvoskin 2019).

I min søken etter konspirasjonsvideoer på youtube så har jeg måtte foreta en rekke valg. For det første så måtte jeg velge mellom de to typer videoene som finnes på youtube om konspirasjonsteorier. Det ene er de som er rene konspirasjonsteorier som blir presentert enten av en person, eller bare som en video og hvor det ikke drøftes om det er sant eller ikke. Det andre er de som sitter og presenterer konspirasjonsteorier og diskuterer om det er sant eller ikke. For min oppgave så har jeg dermed konkludert med at det vil være mest aktuelt å se på videoer som blir presentert uten at noen drøfter dem, da det i disse videoen er opp til seeren å ta avgjørelsen om innholdet som blir presentert er sant eller ikke.

Som gjennomgått tidligere er det innenfor begrepet konspirasjonsteorier tre underkategorier, disse tre typene er hendelseskonspirasjoner, systemkonspirasjoner og superkonspirasjoner. Hendelseskonspirasjoner er konspirasjonsteorier knyttet opp til en spesiell hendelse, systemkonspirasjoner er konspirasjonsteorier som er knyttet opp til systemer i samfunnet vårt. Den siste er superkonspirasjoner som er en systemkonspirasjon som er utviklet og mye mer innviklet, og ofte er disse også forankret i en politisk ideologi (Dyrendal & Emberland, 2019, s 34). Det at det er mulig å kategorisere konspirasjonsteorier under tre underkategorier har gjort det mye enklere for meg i leten etter videoer på nett. I min søken etter videoer på nett kunne jeg bare ha gått inn på youtube.com og skrevet i søkefeltet «konspirasjonsteorier» eller «conspiracy theories». Hadde jeg gjort dette så ville jeg fått tusenvis av videoer å velge mellom, og det hadde vært vanskelig å velge ut videoer å analysere. Dermed måtte jeg stille meg selv spørsmålet; hvilke konspirasjonsteorier er aktuelle i dagens samfunn? Jeg valgte derfor å bruke andre medier for å finne ut hvilke konspirasjonsteorier som er aktuelle i det norske samfunnet.

Poddkaster har de siste årene blitt mer og mer populært og en av de mest populære poddkastene i Norge er «konspirasjonspodden». I konspirasjonspodden som ledes av Bjørn-Henning Ødegaard og Fredrik Sjaastad Næss snakker de om konspirasjonsteorier. Grunnet deres popularitet har de også gitt ut en bok som heter «25 konspirasjoner å snakke om i lunsjen». I boken tar de for seg og presenterer de konspirasjonene de får flest spørsmål fra lytterne deres om. Dette har dermed vært med å gi meg en fin pekepinn på hva som er populære konspirasjonsteorier i Norge. I teorikapitlet mitt presenterte jeg tre kategorier som

konspirasjonsteorier kan falle under. Jeg har videre valgt å analysere tre konspirasjonsteorier som faller inn under disse kategoriene. Jeg har dermed falt ned på en hendelseskonspirasjon som tar for seg terrorangrepet mot USA 11 september 2001, en systemkonspirasjon som tar for seg covid-19 pandemien, og en superkonspirasjon om Illuminati. Etter å ha valgt de tre konspirasjonsteoriene så har jeg videre gått inn på youtube og funnet de videoene som passer innenfor rammene av mitt søkefelt. Videoene vil bli presentert og analysert i masteroppgavens analysedel.

3.2 Valg av metode

Når man skal analysere medieinnhold så er det klokt å velge en type analyse som vil fungere godt til å analysere innhold fra medier. I min leting etter analysemetode har jeg funnet ut at det vil lønne seg for meg å gå for en innholdsanalyse. Begrepet «content analysis» ble brukt for første gang i 1941, men man kan også spore dette helt tilbake til teologiske tekster på 1700 tallet. Utgangspunktet for utviklingen av innholdsanalyse var en vekst i etterspørsel etter å analysere tekstinhold (Mosvold & Fauskanger, 2014, s 127-128). Ut ifra denne etterspørselen så vokste det frem både en kvalitativ og en kvantitativ retning innenfor innholdsanalyse. I starten var innholdsanalyse sett på som en kvantitativ metode, men mot slutten av 1900 tallet så utviklet det seg også til å bli en kvalitativ metode. Kvalitativ innholdsanalyse blir også omtalt som «fortolkende tekstanalyser», og man kan knytte denne veksten til at akademikere begynte å se at all innholdsanalyse av tekst har kvalitative aspekter. Forskjellen mellom de to typene innholdsanalyse er at i kvantitativ innholdsanalyse vil man se på et stort antall tekster/innhold for å finne målbare sammenhenger på tvers av innholdet. I en kvalitativ innholdsanalyse vil man gjøre det motsatte, og se på et færre antall tekster for å dermed få en grundigere analyse av hver separat tekst. På bakgrunn av dette har jeg valgt å gå for en kvalitativ innholdsanalyse siden jeg mener det passer best til mitt prosjekt. Det finnes mange analysemetoder for å analysere medieinnhold, men en klar fordel med innholdsanalyse er at man har et klart fokus på å analysere det som blir sagt. Det betyr at når jeg skal analysere videoene som jeg har valgt, så kommer jeg til å fokusere på det som blir sagt i videoen. En annen ting som er fint med kvalitativ innholdsanalyse er at man også legger vekt på hvordan det som blir sagt henger sammen med hverandre. Noe som betyr at dette vil fungere bra når jeg skal se på slutningen til argumentene som presenteres i videoen (Mosvold & Fauskanger, 2014, s 127-128)

En indikator brukes for å angi eller beskrive et forhold som vi vil måle i en studie (Dahlum, 2014). Dermed kan man si at min indikator i oppgaven vil være slutningene i argumentasjonen, også vil det være min oppgave å finne ut om disse argumentene er sanne eller ikke. Ved hjelp av feilslutningene som jeg har lagt frem i teorikapittelet i oppgaven vil jeg dermed analysere argumentene til konspirasjonsteoriene som jeg har funnet. Ved hjelp av de feilslutningene jeg finner i deres argumentasjon så kan jeg gå igjennom videoene og plukke fra hverandre deres argumentasjon, argument for argument for å se om de er falske eller sanne. Når man gjør en kvalitativ innholdsanalyse er det mange forskere som velger å stille spørsmål til det man analyserer. Jeg vil også bruke dette virkemidlet for å skape en enklere og mer oversiktlig analyse. Jeg har funnet ut at jeg vil stille tre spørsmål til videoene, disse tre spørsmålene er:

«Hvilke av de tre kategoriene faller konspirasjonsteoriene under?»

«Hvilke type feilslutninger finner man i videoen?»

«Hva går disse feilslutningene ut på?»

Jeg mener at ved hjelp av disse tre spørsmålene så vil det blir enklere for meg å gjennomføre analysen. I tillegg vil det gjøre selve analysedelen mer oversiktlig og enklere å forstå for de som leser analysen. Spørsmålene vil bli presentert i analysedelen i den rekkefølgen de står i ovenfor.

3.3 Validitets og reliabilitetsutfordringer

Denne oppgaven ønsker å si noe om feilslutninger i argumentasjonen til konspirasjonsteorier. Det er derfor viktig å understreke at de konspirasjonsteorivideoene jeg har valgt ut ikke fullstendig dekker hele spekteret av konspirasjonsteorier. Dermed kan jeg ikke garantere for at den metoden jeg bruker her vil fungere på alle konspirasjonsteorier. Hele prosessen og studiene er gjennomført av meg, noe som betyr at den er forskerstyrt og manuelt utført av meg. Dette er noe som kan påvirke og skape problemer knyttet til reliabilitet og repliserbarhet. I tillegg har jeg ikke lagt særlig mye tanke i at denne studien skal være repliserbar. At en studie er repliserbar betyr at man kan ta å følge min metode og gjøre studien på nytt og oppnå samme resultat. For å øke sjansen for repliserbarhet så ville jeg heller brukt en annen metode. Ofte er det en fordel å bruke kvantitative metoder for å øke repliserbarhet. En kvantitativ innholdsanalyse hadde nok økt sjansen for repliserbarhet (Fangen & Sellerberg, 2011, s 273-275). Grunnen til at jeg ikke valgte en slik metode er siden kvantitative metoder ofte er mye mer omfattende og vanskelige å gjennomføre på den korte tiden jeg har på å skrive denne oppgaven. En kvantitativ

innholdsanalyse hadde også påvirket analysen min i en retning som jeg ikke ønsker. Under en slik analyse er det vanskeligere å se ting ut av konteksten, og det gir lite rom for tolkninger. Dette hadde gjort det vanskeligere for meg å se på feilslutningene i argumentasjonen. Et argument kan høres riktig ut selv om det ikke er det, og det er vanskelig å avsløre feilslutninger i argumentasjon. Ved bruk av en kvantitativ innholdsanalyse ville det vært vanskeligere å oppdage slike forskjeller, og det kunne gått ut over analysen. Ved bruk av en kvalitativ innholdsanalyse har jeg mulighet til å analysere videoene ut ifra hva som blir sagt og dermed få et dypere innblikk i argumentene (Mosvold & Fauskanger, 2014, s 127-128).

3.4 Avslutning

Målet med denne undersøkelsen er å kunne enklere avsløre feilslutninger i argumenter til konspirasjonsteorier på nett. Målet med studien er at det også kan påvirke hvordan man underviser og snakker om konspirasjonsteorier i klasserommet. At min studie kan bli et verktøy for å lære elevene hvordan man kan analysere feilslutningene i konspirasjonsteorier, og hindre at de faller for fristelsen å tro på konspirasjonsteorier.

4 Analyse

I analysedelen av oppgaven kommer jeg til å ta presentere og analysere tre konspirasjonsteorier fra videodelingstjenesten youtube.com. I mitt teorikapittel forklarte jeg om tre ulike kategorier for konspirasjonsteorier, og jeg har valgt videoer ut etter de kategoriene. De tre kategoriene er hendelseskonspirasjoner, systemkonspirasjoner og superkonspirasjoner. Hendelseskonspirasjonen jeg har valgt å analysere er en video som omhandler terrorangrepet mot USA 11 september 2001. Systemkonspirasjonen jeg har valgt å analysere er nok den som er mest aktuell, og den omhandler den pågående Covid-19 pandemien. Til slutt vil jeg analysere en superkonspirasjon som tar for seg det hemmelige nettverket Illuminati.

I analysedelen av oppgaven har jeg valgt å ikke trekke noen videre paralleller mellom de tre videoene, og de vil bli analysert hver for seg. For å skape en større forståelse for youtube.com og deres kanaler har jeg valgt å begynne hver analyse med en introduksjon av kanalen hvor videoen er hentet fra. Denne introduksjonen vil inneholde litt generell informasjon om kanalen og hvilke typer videoer den legger ut på sin kanal. Videre vil jeg også legge ved link til hver video i begynnelsen av hver analyse og navn på kanalen slik at dere som seere kan velge å se videoen. Jeg vil også presentere innholdet i hver video og hva konspirasjonsteorien går ut. Hele analysen vil være bygget opp rundt de tre spørsmålene som jeg presenterte i metodekapittelet.

4.1 *Analyse 9/11 Experiments: Eliminate the impossible*

Videolink: https://www.youtube.com/watch?v=PwqLu8ZXIX0&list=PLlm_Zhb2uIxOdOp7Vy4oB3SKT-WdHEKp&index=6&t=0s

Kanal: Physicsandreason

Den første videoen jeg skal analysere er en video som tar for seg at det finnes en annen forklaring bak terrorangrepet 11 september 2001. Denne forklaringen mener at den offisielle forklaringen på hva som hendte 11 september 2001 er feil, og presenterer dermed sin egen forklaring på hva som hendte. Videoen presenterer en rekke påstander om hva som egentlig hendte, og er kritisk mot alt som ble gjort før, under og etter angrepet av amerikanske myndigheter. Videoen kommer fra kanalen «Pshycisandreason», som er en kanal som har over syv millioner avspillinger (Pshycisandreason, 2020). Videoen er egentlig ganske annerledes enn mange andre videoer som fremmer konspirasjonsteorier, dette siden den prøver å basere

seg så mye som mulig på empirisk fakta. I videoen gjøres det en rekke forsøk på å vise hvordan etterforskerne etter terrorangrepet 11 september 2001 gjorde flere feil (physicsandreason, 2011, 00.00 – 14.09). Videoen jeg analyserer er en form for samling av alle videoene på kanalen, og den presenterer en samling av påstander om terrorangrepet. Tittelen «9/11 experiments: eliminate the impossible» forklarer egentlig litt hva videoen handler om (Pshycisandreason, 2020). Videoen tar for seg den offisielle forklaringen av hva som skjedde under angrepet. I videoen mener de at det er veldig mye med etterforskningen som ikke stemmer, og at det er mye å være skeptisk til. Videoen ble publisert 1 feb 2011, og har over 69000 visninger. Selv om kanalen videoen er publisert på har noen videoer der den henger ut andre personer som mener det motsatte av kanalens synspunkter på terrorangrepet, så er det faktisk en kanal som prøver å være faktaorientert og seriøs. Noe som er ganske sjeldent når det gjelder kanaler som omhandler konspirasjonsteorier (Pshycisandreason, 2020). Dette gjør at det er enda mer interessant å se på videoen og se på hvilke feilslutninger den har i videoen sin.

For å gjøre analysedelen av oppgaven mer strukturert og oversiktlig, så vil jeg ta utgangspunkt i de tre spørsmålene som jeg presenterer i metodekapittelet. Disse spørsmålene vil bli presentert i samme rekkefølge som i metodekapittelet.

4.1.1 Hvilke av de tre kategoriene faller konspirasjonsteorien under?

Denne konspirasjonsteorien inngår i kategorien man kaller for en hendelseskonspirasjon. En hendelseskonspirasjon er en konspirasjon som oppstår rundt en historisk begivenhet. En hendelseskonspirasjon er kjent for å lage en ny teori som avviker fra den «offisielt» vedtatte forklaringen for hendelsen (Dyrendal, 2019). Den offisielle historien om hva som hendte under terrorangrepet 11 september 2001 er at en gruppe terrorister kapret fire fly og krasjet dem inn i ulike mål på amerikansk jord. Det mest kjente av angrepene var angrepet mot tvillingtårnene på Manhattan i New York (Notaker, 2019). Terrorangrepet ble sendt direkte på tv, og man kunne se direkte at tvillingtårnene kollapset. Dette gjorde at det ble en global hendelse, og som påvirket resten av verden. Etter angrepet valgte USA å invadere Afghanistan for å slå tilbake mot terror, og erklærte krig mot terror. Selv om det er gjort en god jobb i granskningsarbeidet så har det oppstått mange teorier om hva som faktisk hendte før, under og etter angrepet (Notaker, 2019). De fleste av disse konspirasjonsteoriene mener at den amerikanske regjeringen stod bak angrepet. Grunnen til at de blir beskyldt for å stå bak angrepene er fordi USA invaderte og startet en rekke kriger i etterkant. Derfor mener konspirasjonsteoretikere at USA iscenesatte

terrorangrepet, for å ha en grunn til å invadere land i Midtøsten (physicsandreason, 2011, 00.00 – 14.09). Det har oppstått mange organisasjoner og bevegelser etter terrorangrepet 11 september 2001. Disse organisasjonene tror ikke på den amerikanske regjeringens og den offisielle historien om hva som hendte. Dette medfører at det finnes mange amerikanere som tror at den amerikanske regjeringen stod bak terrorangrepet. Videoen jeg skal analysere går ut på å prøve å motbevise påstandene til de som etterforsket angrepet, og i tillegg mene at mye av det som blir sagt er direkte feil. Videoen trekker så inn en teori om at det kan ha vært amerikanske myndigheter som stod bak, og at det var de som gjorde det for å ha en grunn for å invadere land i Midtøsten og utnytte oljereservene deres (physicsandreason, 2011, 00.00 – 14.09).

4.1.2 Hvilke type feilslutninger finner man i videoen?

Videoen er over 14 minutter lang, og den tar for seg en rekke argumenter. De fleste argumentene blir lagt frem på en saklig og oversiktlig måte, noe som er med på å skape troverdighet i videoen. Det er mange forskjellige argumenter som presenteres, men også noen som går igjen. Blant annet begynner og slutter videoen med å rette en pekepinn mot at USA angrep Afghanistan, og at det ble gjort for å få tak i oljeresurser. Resten av argumentasjonen handler blant annet om hvordan man behandlet ruinene etter terrorangrepet, hvordan World Trade Center ikke kollapset på en naturlig måte og funnet av termitt i bygningsmassen (physicsandreason, 2011, 00.00 – 14.09). Mange av argumentene i videoen er ofte ganske greie argument. Problemet er at det likevel ofte er et premiss som er usant. Noe som gjør at argumentet ikke er like troverdig lenger. Likeså er det en del feilslutninger som går igjen, og som dermed er med på å ødelegge argumentasjonen til videoen. Siden dette er en lang video, betyr det at det også er mange forskjellige typer feilslutninger som går igjen. De typer feilslutninger som går igjen er «begging the question», ad hominem, tvetydighet og felles årsak. Jeg vil nå i analysen gå mer i dybden på disse feilslutningene og forklarer hva disse feilslutningene går ut på, og ikke minst i hvilke deler av videoen man finner disse feilslutningene.

4.1.3 Hva går disse feilslutningene ut på?

4.1.3.1 «Begging The Question»

Feilslutningen som kalles for «begging the question» er noe som ofte går igjen i mange konspirasjonsteorier. Feilslutningen går ut på at argumentet man legger frem antar enten direkte eller indirekte sannheten om konklusjonen. Et slik argument klarer åpenbart ikke å støtte dens

konklusjon. Dette siden at en eller annen grunn vi måtte ha for å tvile på konklusjonen, åpenbart også vil føre til at vi tviler på premisser som forutsetter det (Hughes et al , 2015 s 115-116). I videoen er dette en gjennomgående tråd av hele argumentasjonen (physicsandreason, 2011, 00.00 – 14.09). Man ønsker så veldig å bevise sine bevis at man er ute etter å alltid stille spørsmålet, om hva var det som egentlig hendte. Dette gjør at hvis man begynner å tvile på premissene i argumentet så faller det gjennom. Vi ser dette gang på gang i videoen, og spesielt når det er snakk om flytende stål. Flytende stål er et av hovedargumentene til konspirasjonsteoretikere. Dette siden flybensin ikke brenner på høy nok temperatur til at det skal smelte stål (physicsandreason, 2011, 03.35-4.32). Likevel så betyr ikke det at stålet ikke blir svekket eller mykere av den grunn. Det at de alltid kommer tilbake og mener at smeltet stål er et endelig bevis på at det må ha vært en eksplosjon og ikke flykrasjet som førte til at tårnene kollapset er et typisk eksempel på «begging the question».

4.1.3.2 Ad Hominem

Ad Hominem er rett og slett en feilslutningen som går ut på å styrke sitt eget argument med å svekke omdømme til motparten i diskusjonen. Vi kan egentlig se på det som et personangrep mot den andre parten i diskusjonen. Dessverre har man sett en utvikling av denne typen argumentasjon i nyere tid, og da spesielt i debatter. Istedenfor å fremme sine egne meninger så blir det til at man snakker ned de andres egenskaper og argumenter. Slik at man fremmer seg selv og sine synspunkter på en bedre måte (Hughes et al, 2015, s 133). I videoen er det mange eksempler på *ad hominem* som går igjen. Et konkret eksempel er hvordan de kaller den offisielle og offentlige forklaringen for en «konspirasjonsteori» (physicsandreason, 2011, 2.50). Hvis man går tilbake til mitt teorikapittel og ser hva jeg har skrevet om hva en konspirasjonsteori er, kan man se at Dyrendal kaller det for «en forklaringsmodell som går ut på at ting som er galt i verden skyldes at mektige grupper i hemmelighet sammensverger seg for å fremme sin egen, skjulte agenda.». I dette tilfelle vil den mektige gruppen være den amerikanske stat og dens forskjellige organ. Videre poengterer også Dyrendal at begrepet konspirasjonsteori blir brukt for omtale logiske feil og problematiske omgang med fakta (Dyrendal, 2019). Det at man kaller den offisielle forklaringen for angrepet for en konspirasjonsteori er noe som kan regnes som *ad hominem*. Videre kan man også se på hvordan de er ute etter å alltid pirke og snakke ned etterforskningen, opprydningen og egentlig alt som har blitt gjort av den offisielle granskningskomiteen (physicsandreason, 2011, 01.10-2.45). Siden videoen går ut på å bevise

at etterforskningen er full av feil, så vil denne formen for angrep være med å styrke deres egne argumenter og bevis for de eksperimentene de har gjort. Selv om det er rettet en del kritikk mot NIST (National Institute of Standards and Technology) så er mye av denne kritikken uten noen form for grunnlag. NIST sin etterforskning ble satt i gang av kongressen, og var en uavhengig etterforskning. Selv om etterforskningen nesten startet et år etter selve ulykken så er det et dårlig argument. På nettet finner man den offisielle rapporten til NIST fra selve terrorangrepet med detaljerte begrunnelse for hvorfor alt ble gjort slik som det ble gjort (National Institute of Standards and Tehnology, 2018).

4.1.3.3 Tvetydighet

I en argumentasjon er det viktig å huske hvordan man formulerer seg. Derfor er det viktig at det man sier ikke er tvetydig. Et tvetydig argument skjer når man bruker et begrep til å bety mer enn en ting i løpet av det samme argumentet. Det som oftest skjer er at en mening er akseptert i en del av argumentasjonen, mens en annen mening er akseptert i en annen del av diskusjonen. (Hughes et al, 2015, s120-121). Det er interessant og se hvordan denne feilslutningen går igjen i konspirasjonsteorier. I denne videoen kan man knytte det opp til alle forskjellige sitat som blir brukt. Ofte kan disse sitatene knyttes opp til at ting blir sitert ut av kontekst. Et godt eksempel på et tvetydig argument er i begynnelsen av videoen når det refereres til at president George Bush ikke vet hvor Osama Bin Laden oppholder seg (physicsandreason, 2011, 01.10). Like etterpå trekkes det en parallell til at hvorfor angrep dem da Afghanistan, når de ikke visste hvor han var? Problemet er bare at premisset for argumentet er feil. Videoen er laget slik at man tror at spørsmålet som blir stilt til George Bush er hvor Osama Bin laden er i verden, når spørsmålet egentlig handler om hvor George Bush tror Osama Bin laden er i Afghanistan. Siden dette blir tatt ut av kontekst og brukt på denne måten så virker det mye mer troverdig, enn det ekte og kjedelige svaret som George Bush gir til reporteren. En annen del av argumentasjonen i videoen der det blir brukt tvetydig konklusjon er når det klippes kjapt mellom de som mener de har hørt eksplosjoner (physicsandreason, 2011, 12.20-13.10). Skaperen av videoen prøver å argumentere for at dette har vært bombeeksplosjoner, men det er feil. Dette siden man tydelig i NIST sin rapport kan lese at det ikke har blitt funnet rester etter bomber eller sprengstoff i ruinene etter angrepet. I tillegg så er det viktig å huske på at når man hører et stort brak som man ikke er vant til å høre, så vil man fort tenke at det er en eksplosjon. Når en så høy bygning begynner å kollapse vil det i begynnelsen komme høye smell, noe som vil gjøre at det kan høres

ut som eksplosjoner. Selv om det egentlig bare er smell av tårnene som begynner å kollapse (National Institute of Standards and Tehnology, 2018). Dette medfører også at denne delen av videoen bygger på argumentasjon som er tvetydig, og dette svekker også argumentasjonen i videoen.

4.1.3.4 «Felles Årsak»

«Felles årsak» er en form for kausal feilslutning, og kausale feilslutninger er noe som vises igjen i argumentasjon som omhandler årsak og virkning. I feilslutningen «felles årsak» tenker man ofte at A og B henger sammen, siden de alltid skjer sammen. Problemet er at de ofte er knyttet opp til en tredje årsak, nemlig årsak c. Denne tredje årsaken blir ikke nevnt, fordi det vil ødelegge argumentet (Hughes et al, 2015, s 155-156). I denne videoen så finner man tydelige eksempler på «felles årsak» feilslutning i argumentasjonen. Egentlig så henger de to argumentene litt sammen, men jeg velger å presentere de hver for seg. Det første argumentet som man kan knytte videoen opp til er dette med at stål smelter ikke på den varmen brannen i tårnene brant på. I tillegg viser de et videoklipp som de mener viser flytende stål rennende ut av bygningen (physicsandreason, 2011, 03.35-4.32). Det at flybensin ikke smelter stål, siden det brenner på for lav varme er et bra argument. For det første er det sant, flybensin brenner på for lav varme til å smelte stål. Årsak A og B henger fint sammen her, problemet er bare at årsak C ikke blir nevnt. Årsak C er nemlig at flybensin og en høy temperatur kan svekke stål, og gjøre det bøyelig. Noe som dermed gjør at tårnet kan rase uten at stålet trenger å smelte. Varmer man opp stål over lengre tid så vil det til slutt brette (National Institute of Standards and Tehnology, 2018). Det andre argumentet som trekkes inn er dette med bruken av termitt for å sprengte tårnene med en kontrollert rivning. Ved hjelp av termitt så ville stålet ha klart å smelte, og de hevder å ha funnet termitt i støvet og bygningsmassen etter terrorangrepet (physicsandreason, 2011, 07.45-9.25). Igjen ser man at A og B henger sammen, men så utelukker man årsak C. Nemlig at det ikke er funnet rester av sprengstoff i ruinene eller støvet etter terrorangrepet. NIST sier det veldig fint i det ene avsnittet i rapporten sin, der sier de følgende.

NIST found no corroborating evidence for alternative hypotheses suggesting that the WTC towers were brought down by controlled demolition using explosives planted prior to September 11, 2001. NIST also did not find any evidence that missiles were fired at or hit the towers. Instead, photographs and videos from several angles clearly showed that the collapse initiated at the fire and impact floors and that the collapse

progressed from the initiating floors downward, until the dust clouds obscured the view.
(National Institute of Standards and Tehnology, 2018).

Både argumentet som tar for seg smeltene stål og argumentet som tar for seg sprengstoff høres korrekte ut. De har til og med fakta som støtter opp om deres mening. Selv om årsak A og B henger sammen i argumentasjonen, så glemmer man helt at det er årsak C som er grunnen til at det skjer. Det betyr at hvis man legger til årsak C i argumentet så faller hele argumentasjonen fra hverandre.

4.1.3.5 Avslutning

Jeg har nå analysert hendelseskonspirasjonen som er knyttet opp rundt terrorangrepet mot USA 11 september 2001. Videre nå vil jeg ta fatt på neste analyse, og jeg vil se på en systemkonspirasjon som omhandler den pågående Covid-19 pandemien.

4.2 Analyse: David Icke «Its going to be catastrophic»

Link til video: https://www.youtube.com/watch?v=Fo1kAUTbkPs&list=PLLM_Zhb2uIxOdOp7Vy4oB3SKT-WdHEKp&index=23&t=0s

Kanal: Manifest Yourself (Manifest yourself 2020, 00.00 – 05.46)

I disse tider preges samfunnet vårt av en pandemi, noe som har ført til en stor forandring i hvordan vi lever livene våre. For å hindre smitte og i et forsøk på å prøve å stoppe pandemien har man fått informasjon ifra diverse helsemyndigheter, forskere og nyhetskanaler. Disse nyhetene og informasjonen spres rundt på hele nettet og man finner det på alt fra nettaviser til sosiale medier. Pandemien jeg snakker om er Covid-19 pandemien, også kalt Coronapandemien. Sosiale medier er en av de plattformene som har blitt viktigst for å spre viktig informasjon om Covid-19 pandemien. Likevel så ser man en økning av spredning av konspiratorisk innhold knyttet opp til denne pandemien. Eksempler på konspirasjoner som omhandler pandemien går ofte ut på at Kina skapte viruset med vilje (Dahlback & Skiphamn, 2020), at man kan knytte pandemien opp til det nye mobile nettverket 5g (Molnes, 2020), eller at pandemien er et laget for å skape et nytt økonomisk system (Manifest yourself, 2020, 00.00 – 05.46). Selv om youtube har blitt bedre på å slette innhold som sprer falske nyheter så er det likevel mange konspirasjonsteorier om Covid-19 på youtube. En som snakker mye om, og som har mange alternative teorier til Covid-19, er David Icke. David Icke er en velkjent konspiratoriker og forfatter og jeg vil fortelle litt mer om han senere i denne analysen (David Icke, 2020). Videoen jeg har valgt å analysere heter «David Icke «ITs GOING TO BE CATASTROPHIC»!», og videoen går ut på at David Icke mener at Covid-19 pandemien er et forsøk på å ødelegge verdensøkonomien (Manifest yourself, 2020, 00.00 – 05.46). Videoen er laget av diverse utdrag fra et tidligere intervju med David Icke som ble lagt ut på en youtubekanal som heter London Real. London Real ser på seg selv som en selvhjelpskanal, og målet deres er at gjennom deres videoer vil du bli en bedre og mer opplyst versjon av deg selv (London Real, 2020). David Icke sitt originale intervju med London Real om Covid-19 er et to timer langt intervju som skapte store bølger på youtube. Det var på et visst tidspunkt den mest sette videoen på youtube den dagen, og dermed valgte youtube.com å slette videoen fra deres side. Viktig å poengtere at videoen ikke ble slettet siden den var populær, men fordi den brøt med youtube sine retningslinjer innenfor spredning av falske nyheter. Likevel har mange lastet ned videoen og lagt ut deler av videoen på nytt. Videoen jeg har valgt ut er hentet fra en kanal

som heter «Manifest Yourself». Kanalen har 71 tusen abonnenter på youtube og over 5 millioner visninger på sin kanal, dermed kan vi trygt si at kanalen har et stort publikum (Manifest Yourself, 2020). På info om kanalen står det at kanalen er laget av skapere for skapere, med mål om å lage en kanal hvor kreativt innhold deles og produseres. Videre står det og at alle kan sende inn forslag til videoer som kan deles, noe som er med på å gjøre at det er mye forskjellig innhold på kanalen. Likevel ser man en rød tråd i innholdet hvor mye handler om meditasjon, tankemestring og økonomi. Vi kan si at videoene på kanalen er laget for at du skal utløse ditt indre potensial som menneske. Dette er med på å gjøre at selv om det ikke presenteres mye konspiratorisk innhold, så er det mye innhold som jeg vil kategorisere som «alternativt» (Manifest yourself, 2020). Det er ikke noe man lærer på skolen og i moderne vitenskap, og dette gjør at noen vil nok kategorisere videoene som konspiratoriske. Med denne introduksjonen om kanalen vil jeg si at det er overraskende at de velger å presentere en video med så konspiratorisk innhold som dette.

For å gjøre resten av analysen strukturert og oversiktlig så vil jeg ta utgangspunkt i de tre spørsmålene som jeg presenterer i metodekapitlet. Spørsmålene er presentert i samme rekkefølge som det står om dem i metodekapitlet.

4.2.1 Hvilken av de tre kategoriene faller konspirasjonsteorien under?

Jeg har til nå presentert en hendelseskonspirasjon og den neste konspirasjonsteorien jeg skal presentere faller inn under det man kaller en systemkonspirasjon. En systemkonspirasjon handler om hvordan ulike samfunnssystem blir forsøkt styrt og undergravet av en skjult sammensvergelse. Gruppen som undergraver samfunnet trenger ikke alltid nevnes, men det bygges ofte opp mye mystikk rundt dem (Dyrendal, 2019). Før jeg forklarer videoen så må jeg forklare litt hvem David Icke er. Helt frem til midten av 1990 tallet var David Icke en kjent britisk sportsjournalist, men etter å ha opplevd det han kategoriserer som en rekke overnaturlige opplevelser på 1990 tallet valgte han å slutte i jobben sin (David Icke, 2020). Under et TV intervju med BBC på 1990 tallet mente han at det fantes en elite i verden som styres av reptiler, og at de egentlig styrer verden i skjul. Etter dette har David Icke gjort en rekke intervjuer, skrevet masse bøker og laget mange filmer. Alt han lager kan knyttes opp imot konspirasjonsteorier og han er dermed en av de største konspirasjonsteoretikerne i verden. Hans mest kjente konspirasjonsteori er at verden egentlig styres av reptiler (David Icke, 2020). De siste årene har han vært mer og mer kritisk mot moderne teknologi som kunstig intelligens og

det nye mobilnettet 5g. Han mener at begge to er laget for å få en økt kontroll over oss enkeltindivider i samfunnet (David Icke, 2020). Tankene til David Icke om 5g har de siste månedene blitt mer og mer populære, spesielt siden han mener det er en sammenheng mellom 5g og coronavirus. Dette har medført at man i England har satt fyr på en rekke 5g tårn de siste ukene (Kelion, 2020). Som nevnt tidligere presenterer videoen et utdrag fra et lengre intervju som varer i over to timer. I videoen jeg har valgt å analysere kommer David Icke med teorier om hvorfor pandemien ble skapt og hva den vil føre til. Han mener at pandemien ble skapt for å skape kaos i verdensøkonomien, slik at man på sikt må utvikle et nytt økonomisk system (Manifest Yourself, 2020, 00.00-05.46). Spådommer for hva han mener vil komme til å skje er blant annet at små og mellomstore bedrifter vil slutte å eksistere og overtas av gigafirmaer, flertallet av verdens befolkning vil bli arbeidsledig og det vil medføre et «hunger games samfunn». «Hunger Games» er en referanse til en bokserie som handler om et samfunn i fremtiden, hvor det finnes en mindre gruppe som er en tydelig elite. Resten av verden lever i fattigdom og må kjempe for tilværelsen. Dette «hunger games» samfunnet vil også føre til et mer overvåket samfunn og et samfunn hvor menneskets frihet vil forsvinne (Manifest Yourself, 2020, 00.00-05.46).

I løpet av videoen kommer David Icke opp med ganske mange sterke meninger om hva pandemien vil medføre. Det at denne videoen er knyttet opp til en spesifikk hendelse kunne gjort at man kunne kaldt det en hendelseskonspirasjon. Likevel så er den litt for stor og omfattende for det, men den er ikke så stor og omfattende at den kan kategoriseres som en superkonspirasjon.

4.2.2 Hville typer feilslutninger finner man i videoen?

Videoens sitt hovedargument er at Covid-19 pandemien er oppfunnet for å skape kaos i det økonomiske systemet, noe som vil medføre store endringer i livet til oss mennesker. I videoen merker du at David Icke har journalistisk bakgrunn, og dette merkes særlig når han presenterer sine argumenter. Han er veltalende, høflig og har et godt språk. Dette er med på å styrke troverdigheten til videoen og gjør den enda enklere å tro på. Det at han i videoen også snakker med en annen person i et tv-studio gjør at det hele føles mer troverdig ut og enda mer interessant for seeren. Selv om David Icke er flink på å presentere argumenter, så betyr ikke det at de er korrekte. Dette ser vi tydelig i når han sier at «menneskeskapt klimakrise er falsk» og bare dropper å begrunne påstanden (Manifest Yourself, 2020, 04.20). Det er klare tegn på kausale

feilslutninger, nemlig at man tar feil av årsak og virkning. Her går både «felles årsak» og Post Hoc feilslutningene igjen, begge vil jeg komme tilbake til nedenfor. Videre så er hele videoen bygget opp rundt å svare på sin egen konklusjon, og vi kan dermed også si at feilslutningen «begging the question» finnes i videoen. I videoen trekker han også inn Prince Charles og lederen av verdens helseorganisasjon Tedros Adhanom for å vise at de er med på denne konspirasjonen. I dette forsøket på å trekke dem inn skapes det en karikatur av disse to høytstående personene før han videre velger å angripe disse karikaturene. Dette er noe man kaller en stråmann feilslutning, og er noe man kan se på som en desperat form for argumentasjon. Siste del av analysen vil gå ut på å forklare hva disse feilslutningene går ut på, og i hvilke argumenter man finner dem i (Manifest Yourself, 2020, 00.00-05.46).

4.2.3 Hva går disse feilslutningene ut på?

4.2.3.1 Post Hoc

En post hoc feilslutning er en kausal feilslutning som vil si at man tar feil av årsak – virkning. Denne feilslutningen finner man igjen når man tror at noe som skjer før en hendelse må være grunnen til at det skjer (Hughes et al, 2015, s 153-154). I en post hoc feilslutning går det ut på at hvis A gjør at B skjer, så må A skje hver gang for at B skal skje. Selv om noe skjer før en hendelse trenger det ikke ha en direkte betydning for det som skjer senere (Hughes et al, 2015, s 153-154). I videoen går faktisk post-hoc feilslutningen igjen i to argumenter. Første gang post-hoc feilslutningen skjer er når David Icke går kraftig ut i videoen mot lederen av verdens helseorganisasjon Tedros Adhanom (Manifest Yourself, 2020, 02.52). Grunnen til at han gjør det er fordi Tedros Adhnaom sier at man bør slutte å bruke sedler og mynter. Grunnen til at David Icke sier dette er fordi han mener at Tedros Adhanom og resten av verdens ledere ønsker et samfunn som ikke bruker sedler fordi da kan man enklere overvåke verdens befolkning. I tillegg kan man enklere også innføre en felles verdensvaluta som kan brukes over alt. Dette vil da medføre at man får et samfunn som vil overvåke borgerne sine mye mer (Manifest Yourself, 2020, 02.52-03.50). Selv om man får et samfunn som på sikt slutter å bruke sedler og mynter, så betyr ikke det at man automatisk får et samfunn som er mer overvåket. I tillegg er det heller ingen indikasjoner på at et samfunn som ikke bruker sedler og mynter enklere vil være med å støtte opp om en global verdensvaluta.

Den andre gangen en post-hoc feilslutning skjer er i slutten av videoen når det siteres at prins Charles har sagt at det trengs et nytt økonomisk verdenssystem innen 2030 (Manifest Yourself, 2020, 04.44). Videre sies det ikke noe mer om hva han mente, men det indikeres at et av tiltakene til eliten for å få til dette er Covid-19 pandemien og klimakrisen (Manifest Yourself, 2020, 04.44-05.45). Bruken av at prins Charles skal ha sagt dette på verdenstoppmøte i Davos tidligere i år er et forsøk på å styrke troverdigheten til argumentet. Problemer er bare at det som blir sagt av prins Charles er tatt helt ut av kontekst og dermed faller hele argumentet sammen. Det som prins Charles mente med dette utsagnet sitt var at man trenger en økonomi som ikke er bygget rundt olje og gass, men fornybare energikilder. Selv om Covid-19 og klimakrisen begge vil ha en påvirkning på økonomien vår, så betyr ikke det at det vil være med å skape et nytt økonomisk verdenssystem innen 2030.

4.2.3.2 «Felles årsak»

«Felles årsak» feilslutningen er en feilslutning som går igjen i hele videoen. Slik som Post hoc er dette også en kausal feilslutning. En felles årsak feilslutning går ut på at A og B henger sammen fordi de alltid skjer sammen. Problemet for argumenter som bruker dette, er at det er en årsak C som gjør at det skjer. (Hughes et al, 2015, s 155-156). De fleste konspirasjonsteorier har en del kausale feilslutninger, og i denne videoen finnes det også argumenter som er bygd på «felles årsak» feilslutningen. I et forsøk på å hindre smitte fra pandemien har mange land valgt å stenge skoler, barnehager, forretninger og firmaer (Manifest Yourself, 2020, 00.00-02.30). Dette medfører en endring av befolkningens adferd som igjen gir direkte konsekvenser på den globale verdensøkonomien. David Icke mener at pandemien bare er et påfunn for å ødelegge den globale verdensøkonomien og skape det han kaller et «hunger games» samfunn (Manifest Yourself, 2020, 00.00-02.30). Dette samfunnet vil kvitte seg med små og mellomstore bedrifter, slik at det bare vil være gigantiske bedrifter igjen. En gigantisk bedrift han referer til er amazon, som er et firma som leverer mange ulike tjenester og som har virksomheten sin på internett. Noe som gjør at de ikke er direkte påvirket av denne krisen og nedstengingen av samfunnet (Manifest Yourself, 2020, 00.00-02.30). Felles årsak feilslutning oppstår når David Icke mener at disse tiltakene blir gjort for å ødelegge mellomstore bedrifter, når det egentlig blir gjort for å hindre smitte. Det at disse tiltakene blir gjort er selvfølgelig med på å påvirke verdensøkonomien, men det betyr ikke at det er derfor de er gjort. Grunnen til at disse tiltakene gjøres er for å hindre spredningen, et overbelastet helsevesen, mange unødvendige dødsfall og

en ytterligere nedstenging av samfunnet. En større og lenger nedstenging av det samfunnet opplever i dag, ville mest sannsynlig gjort enda større påvirkning på det økonomiske systemet i verden.

4.2.3.3 «Begging The question»

Som skrevet tidligere så går «Begging the question» feilslutningen ut på at argumentet man legger frem antar enten direkte eller indirekte sannheten om konklusjonen. Dette er en feilslutning som går igjen i mange konspirasjonsteorier, og blir ofte brukt for å støtte opp om et svakt argument. (Hughes et al, 2015, s115). I videoen er det hovedargumentet som er bygget rundt «begging the question». Som sagt før går hovedargumentet ut på at covid-19 pandemien er et påfunn for å skape et nytt økonomisk system i verden (Manifest Yourself, 2020, 00.00-05.45). Dette er en ganske sterk påstand, og som de desperat prøver å begrunne i løpet av videoen. Hele videoen er bygget opp rundt overbevisningen om at påstanden er sann. Man ser dette veldig godt igjen når man trekker inn klare paralleller til menneskeskapt klimakrise, og mener at begge to er et påfunn for å skape en ny verdensøkonomi (Manifest Yourself, 2020, 04.20-05.30). Problemet er at det ikke er noen sammenheng mellom klimakrisen og Covid-19, og heller ingen bevis på at dette er et påfunn for å skape et nytt økonomisk system i verden. Dette medfører at når man begynner å tvile på en del av argumentasjonen så vil hele argumentet falle, noe som gjør at man kan si at feilslutningen «begging the question» skjer i denne konspirasjonsteorien.

4.2.3.4 Stråmann

Stråmann feilslutningen går ut på at man skaper en karikatur av motstanderen, for videre å angripe denne karikaturen senere i debatten. Dette er gjort for å øke sin egen troverdighet og er noe som går igjen i konspirasjonsteorier (Hughes et al, 2015, s 136). Det å bruke kjente navn for å øke konspirasjonens omfang er en gammel klassiker innenfor konspirasjonsteorier. I en stråmann feilslutningen skaper man ofte en karikatur av en kjent person for videre å angripe denne karikaturen. I videoen prøves det å skape to karikaturer av to kjente personer. Den første gangen er når man skaper en karikatur av lederen av verdens helseorganisasjon Tedros Adhanom. Dette gjøres med å angripe hans smittevern tiltak som er å minske bruken av sedler og mynter, og grunnen til det er at det vil hindre smitte (Manifest Yourself, 2020, 02.52). Hver gang det er en pandemi så er dette noe som anbefales, men David Icke mener at han gjør det for å kunne få en enda mer overvåkning av verdens befolkning. Måten han skaper en

karikaturskikkelse av Tedros Adhanom er med på å svekke hans posisjons som leder av verdens helseorganisasjon. Noe som gjør at Tedros Adhanom fremstilles dummere og mer uvitende en det han egentlig er. Senere i videoen gjør David Icke det samme på nytt, og dette skjer når han nevner prins Charles. Prins Charles blir sitert om at han sier at man trenger en økonomisk endring innen 2030. David Icke skaper en karikatur av prins Charles med at han mener at han står i ledtog med større bedrifter og dermed støtter et samfunn som styres av store organisasjoner (Manifest Yourself, 2020, 04.44-05.30). Dette gjør at Prins Charles påstand enklere kan bygges videre på i argumentasjonen og som er laget for å styrke hovedargumentet i videoen. Når alt kommer til alt vet man at på Tebas (WHO) og Prins Charles egentlig ikke mener dette, og i et desperat forsøk på å styrke sitt eget hovedargument skapes det stråmenn. Stråmennene er enklere å angripe og er med på å styrke teorien om å ødelegge verdens økonomi er et ønske fra den økonomiske eliten.

4.2.3.5 Avslutning

Til nå har jeg analysert en hendelseskonspirasjon og en systemkonspirasjon. I neste analyse skal jeg gå mer i dybden på den største og mest komplekse kategorien innenfor konspirasjonsteorier. Jeg skal se på en superkonspirasjon som omhandler det hemmelige nettverket Illuminati.

4.3 Analyse: A short history of the illuminati

Videolink: https://www.youtube.com/watch?v=Fh80jbZDZyg&list=PLlm_Zhb2uIxOdOp7Vy4oB3SKT-WdHEKp&index=3&t=0s

Kanal: Der B

Den tredje videoen jeg har valgt å analysere er en konspirasjonsteori som tar for seg det påstått mystiske hemmelige nettverket Illuminati. Videoen har betraktelig mye mindre visninger enn de forrige videoer, og har faktisk bare blitt sett 108 ganger. Noe som er veldig lite, men grunnen til det er at den har ligget ute i tolv dager når jeg begynner å analysere dette. Videoen ble publisert 6 februar 2020, og kommer fra en kanal som heter «Der B», det er en kanal som sprer konspirasjonsteorier på nett. Dens formål er å spre videoer som i deres øyne er ekte, men som egentlig er konspirasjonsteorier (Der B, 2020). Kanalen sprer mer enn bare videoer om Illuminati. Går man videre inn på kanalen og blar i videoene der så finner man også videoer om at verdensrommet ikke finnes, vaksiner ikke fungerer og at jorda er flat (Der B, 2020). Videoen jeg har valgt å analysere heter «A short history of the Illuminati», videoen tar for seg som nevnt tidligere oppstarten av Illuminati, hva som var deres mål, og hva som hendte med dem (Der B, 2020, 00.00 – 11.05). Kanalen har 679 abonnenter, og over 70 tusen visninger på kanalen sin. Selv om denne videoen ikke har flest visninger, så når den likevel et stort publikum.

Slik som i de tidligere analysene vil jeg fortsette å bruke mine tre analyse spørsmål for å gi analysen struktur, og gjøre det mer oversiktlig for deg som leser.

4.3.1 Hvilke av de tre kategoriene faller konspirasjonsteoriene under?

Videoen «A short history of the Illuminati» er det vi vil kalle en superkonspirasjon. Dette er den største og mest omfattende kategorien som finnes om konspirasjonsteorier. Dette siden en superkonspirasjon er så innviklet og komplisert at man egentlig kan trekke inn det meste. De ulike typene konspirasjonsteorier som blir satt sammen til superkonspirasjoner har ofte samme tematikk, og henger sammen. Grunnen til at konspirasjonsteorier slik som Illuminati faller inn i denne kategorien er at det er en utrolig omfattende konspirasjon. Det finnes mer enn bare en konspirasjonsteori om Illuminati, og dette gjør at man finner konspirasjoner om Illuminati også under kategoriene hendelseskonspirasjoner og systemkonspirasjoner. Dermed kan vi trygt si at Illuminati er en virkelig superkonspirasjon (Dyrendal, 2019). Konspirasjonsteorien om

Illuminati handler som oftest om at det er et hemmelig nettverk som styrer verden i skjul. Denne ordnen/nettverket/grupperingen oppstod 1 mai 1776, og ble grunnlagt av Adam Weishaupt. Illuminati kan oversettes til «de opplyste» og er en organisasjon som kjempet mot sosiale ulikheter, og for ytringsfriheten (Næss & Ødegaard, 2019, s 237-240). Medlemmene møttes i skjul og de bestod av mennesker fra hele den akademiske eliten i området. Noen var prester, noen var lærere og andre var handelsmenn. Dette gjorde at de hadde innflytelse i mange områder i sitt samfunn. På tiden når Illuminati oppstod fantes det mange hemmelige ordner, noe som gjorde det å være med i en slik gruppering ganske normalt. I 1784 ble det forbudt med hemmelige ordner i Bavaria hvor Illuminati startet. Dette gjorde at mange av disse ordenene inkludert Illuminati måtte gå i skjul (Næss & Ødegaard, 2019, s 237-240). Det er dette som er grobunn for konspirasjonsteoriene rundt Illuminati. For var det slik at Illuminati virkelig sluttet å eksistere rundt slutten av 1700 tallet, eller er det en sjanse for at den fortsatt eksisterer? Konspirasjonsteoriene om Illuminati går ut på at det finnes en hemmelig orden av verdens mektigste personer som styrer verden i skjul. De styrer verden via sine nettverk av kjente personer, firmaer, statsledere og konger. Dette gjør at konspirasjonsteoretikere mener at Illuminati er involvert i alt fra drap på hiphopere som Tupac, til at de står bak den globale finanskrisen og AIDS. I videoen jeg skal analysere nå går de mer i dybden på starten av Illuminati, hvem var de, hvordan oppstod dem og hvorfor ble de et hemmelig nettverk (Næss & Ødegaard, 2019, s 237-240). Videoen jeg skal se på mener også at illuminati står sterkt i dag, og at de fortsatt kontrollerer verden.

4.3.2 Hvilke typer feilslutninger finner man i videoen?

I videoen «a short history of the illuminati», presenteres man for en rekke argumenter i løpet av videoen. Disse argumentene knyttet sammen med historiske fakta gjør at denne videoen kan fort høres veldig troverdig ut. Likevel er det slik at videoen er preget av mange feilslutninger i argumentasjonen. I denne delen av analysen vil jeg presentere disse feilslutningene, før jeg videre forklarer hva disse feilslutningene går ut på. Ulikt de andre video jeg analyserte så har denne en rekke flere argumenter som går igjen. Noen av argumentene er for eksempel Illuminati drives av et nettverk av bakmenn, de bruker øye som et symbol for å kommunisere utad, de har vært involvert i revolusjoner (Der B, 2020, 00.00 – 11.05). Dette gjør også at det er flere feilslutninger i denne videoen. De feilslutningene som går igjen er slippery slope, inkonsistens, «felles årsak», tvetydighet, post hoc. Jeg vil i neste del av analysen gå igjennom hva de ulike

feilslutningene går ut på, og hvilke argumenter de kan knyttes opp i mot Der B, 2020, 00.00 – 11.05).

4.3.3 Hva går disse feilslutningene ut på?

4.3.3.1 Slippery Slope

Den første feilslutningen jeg vil gå innpå er klassikeren innen konspirasjonsteorier nemlig «slippery slope» feilslutningen. En slippery slope feilslutning er noe som skjer når man slår sammen sannsynligheter for at noe skal skje. Ofte er disse svake sannsynligheter, og det blir gjort for å øke troverdigheten til argumentet. Når man legger sammen slike sannsynligheter så høres det ofte mer ekte ut, men egentlig så minsker det sannsynligheten for at de skal skje. (Hughes et al, 2015, s 150).

Hele videoen er gjennomsyret av «slippery slope» feilslutninger og man finner det igjen når man ser på bruken av bakmenn i videoen. Noe som preger superkonspirasjoner er at det er noen som styrer noen som styrer noen igjen som styrer noen igjen. I videoen knytter man sammen leder av Illuminati opp til Rotschild også videre opp til Montgelas, og bak Montgelas var Mendelssohn og bak han var den den jødiske verdensordenen. Noe som gjør at det egentlig er alle disse som styrer verden (Der B, 2020, 04.30-5.35). Det å knytte Illuminati opp til kjente og mektige historiske navn fra den tiden gjør at vil øke troverdigheten til argumentet. Likevel så legges det ikke frem noen klare bevis på at dette har hendt, de nevner bare disse navnene ut av kontekst. Noe som da gjør at det blir en «slippery slope» feilslutning. Den andre måten man ser bruk av «slippery slope» feilslutning er hvordan man sprer falske sannheter, som for eksempel at de vokste frem under et terrorveldet i Bavaria, selv om det ikke legges frem bevis for det (Der B, 2020, 09.00). Knytter man det sammen med historien om presten som ble slått ned av et lyn, så kan man se at dette er sannsynligheter som er med for å prøve å skape et argument om at Illuminati er fast bestemt på å kontrollere verden, uansett hva som skjer med dem (Der B, 2020, 08.00). Det at de har lite bevis gjør at skaperen av videoen må bruke teknikker som «slippery slope» for å prøve å skape troverdige argumenter. Er man ikke klar over at disse argumentene ikke henger sammen så er det en fare for å tro på det som blir sagt.

4.3.3.2 Inkonsistens

Et argument som er inkonsekvent er noe som ofte går igjen i diskusjoner som går over en lengre periode. Feilen man gjør da er at man rett og slett glemmer å holde fokus på argumentasjonen

sin, og man presenterer et inkonsekvent argument. Et inkonsekvent argument er et argument som har en motsetning eller en form for motsetning som vi referer til når det er to påstander som ikke er motsetninger alene, blir satt sammen til en motsetning. (Hughes et al, 2015, s117-118). I videoen så sies det flere ganger om at Illuminati sitt mål er å kvitte seg med religion og kristne verdier som preger samfunnet, og at hele deres mål er å innføre gamle babylonske tradisjoner som går i mot religion. (Der B, 2020, 00.00-11.05). Likevel så nevnes det også at jødiske bankmenn var med å finansiere og styre Illuminati via Mendelssohn (Der B, 2020, 05.39). Ingen av påstandene alene er motsetningen, men når begge presenteres i samme video så sier man egentlig at, jødiske bankmenn var med og finansiere en organisasjon som aktiv jobbet i mot religion, og ønsket et mer sekulært samfunn. Siden dette er en motsetning, at jødiske bankmenn ikke støtter jødedommen men et sekulært samfunn, så vet vi at den må være falsk uten at man trenger å sjekke opp i det. Selv om vi ikke vet hvilke deler av argumentet som er falskt, så vet vi uansett at et av argumentene er falske. Alle argumenter som presenteres som inkludere en motsetning vil mislykkes i å støtte sin egen konklusjon (Hughes et al, 2015, s117-118).

4.3.3.3 Felles årsak

Denne feilslutningen blir kalt «common cause» på engelsk, og dermed blir det oversatt til «felles årsak». «Felles Årsak» feilslutningen skjer ofte når man mener det er en vanlig årsak i mellom årsak A og B, når egentlig begge er skapt av en tredje årsak, C (Hughes et al, 2015, s 155-156). I videoen så er det spesielt et argument som knyttes opp til dette. I videoen så går det ofte igjen snakk om bruken av et øye som et symbol for Illuminati. Symbolet øye har blitt brukt i mange menneskelige sivilisasjoner de siste tusener av år. Noe som gjør at det blir et veldig tynt argument å knytte dette øye opp til Babylon og djevelen (Der B, 2020, 00.34-02.54). I tillegg til å knytte øyet opp til Babylon og satanisme så sies det også i videoen at øye brukes aktivt av kjendiser i dag for å fremme Illuminati. Selv om øyet kan knyttes tilbake som et symbol langt tilbake i tid, så kan man ikke knytte det opp i mot Illuminati. Symboler med øye har blitt brukt i mange kulturer fordi man trengte å kommunisere uten å ha språk. Det samme er med bruken av øye hos kjendiser og fremstående personer i samfunnet. Det er en feilslutning å tro at når folk velger å bruke et øye i en logo eller lignende, så er årsaken Illuminati, det kan like godt være noe annet (Der B, 2020, 00.34-02.54). Mangelen deres på bevis gjør at de bruker

skjulte bevis som forklaring på manglende bevis. Det er det aldri positivt å gjøre i et argument. Dermed faller deres argument igjennom, og man ser på det som en feilslutning.

4.3.3.4 Post Hoc

Et annen form for kausale feilslutninger som går igjen i videoen er feilslutningen som kalles post hoc. I en post hoc feilslutning går det ut på at hvis A gjør at B skjer, så må A skje hver gang for at B skal skje. Selv om noe skjer før noe skjer, så betyr ikke det automatisk at det har noe med det å gjøre (Hughes et al, 2015, s 153-154). I videoen så blir det snakket om et møte for medlemmer av Illuminati i 1773, og hvor møte skulle handle om revolusjoner. Etterpå stilles det et retorisk spørsmål som spør «om det var noen revolusjoner som hendte da?» (Der B, 2020, 04.32). Noe som er et tydelig hint om at de mener at Illuminati er involvert i den amerikanske og senere franske revolusjonen. Det som er ankepunktet mot argumentet er at selv om man arrangerte et møte på denne tiden som omhandlet temaet revolusjoner, så betyr ikke det at Illuminati var direkte involvert i den amerikanske og franske revolusjonen. Basert på historiske kilder vet vi at det var mye snakk om revolusjoner på denne tiden og det var noe som preget hele samfunnet, og spesielt samfunnene rundt academia. Når da mange av medlemmene til Illuminati var akademikere så blir det helt normalt å snakke om revolusjon, siden det rett og slett var aktuelt å snakke om det på denne tiden. Argumentet høres ganske ekte ut, men faller helt igjennom i møte med en enkel analyse av feilslutningen.

4.3.3.5 Tvetydighet

Når man diskuterer er det viktig å huske på hva man sier, og hvordan man formulerer seg. Har man ikke gode argumenter eller mister litt kontroll på sine egne formuleringer så kan ofte argumentene bli tvetydige. Et tvetydig argument kan for eksempel skje når man bruker et begrep til å bety mer enn en ting i løpet av det samme argumentet. (Hughes et al, 2015, s120-121). I videoen tar de for seg en rekke sitater, men som ikke alltid går opp med hva som blir sagt i andre deler av argumentasjonen. Dette er et tydelig eksempel på tvetydighet i argumentasjonen, og grunnen til at de gjør dette er for å prøve å skape en rød tråd i argumentasjonen deres. Det eneste problemet er at den røde tråden ikke finnes, og man kan dermed si det er en standard feilslutning; en tvetydighet. De fleste sitatene som presenteres, presenteres uten kilder og uten noen tilhørighet til det som blir sagt (Der B, 2020, 00.00-11.08). Videre så kan vi også knytte et tvetydig argument opp mot den som blir sagt om frimurerne. I den ene delen av videoen så presenteres det at frimurerne og Illuminati samarbeidet om å stå

bak den amerikanske revolusjonen (Der B, 2020, 05.03). Senere så sier de at Illuminati sitt mål var og ta over frimurerne og gjøre dem selv til det mektigste hemmelige nettverket (Der B, 2020, 06.20). Disse to delene av videoene fungerer hver for seg, men setter man det sammen kan vi fort se at det blir tvetydig. Noe som gjør at det kan regnes som en feilslutning, siden det motsier hverandre.

4.4 Oppsummering

I analysedelen av oppgaven har jeg sett på argumentene til tre forskjellige konspirasjonsteorier. Jeg har i løpet av analysen tatt for meg en hendelseskonspirasjon om terrorangrepet mot USA 11 september 2001, en systemkonspirasjon om Covid-19 pandemien og en superkonspirasjon om Illuminati. I løpet av analysen har jeg funnet ut at de konspirasjonsteoriene jeg har presentert har mange feilslutninger i sin argumentasjon. I tillegg har jeg funnet ut at de fleste konspirasjonsteorier preges av de samme feilslutningene. Konspirasjonsteorier er flinke på presentere sine argumenter, og få dem til å høres troverdige ut. Dette gjør at selv om det er mange feilslutninger som går igjen, så har det likevel ikke vært en enkel jobb å se på hvordan man kan avsløre de ulike feilslutningene. Det å ha kunnskap om hva som er et godt eller dårlig argument er ikke alltid like lett. Derfor har det gått opp for meg i løpet av analysen at det viktigste man kan lære elever er å være kritisk. Både kritisk til hvordan man innhenter informasjon, men også i hvordan man tolker den. Derfor vil jeg nå se på et verktøy som kan brukes i arbeidet med å lære elever hvordan man innhenter informasjon og tenker kritisk. Jeg vil nå se på hvilke didaktiske utfordringer som er knyttet arbeidet med konspirasjonsteorier innenfor rammene av KRLE-faget.

5 Informasjonskompetanse I klasserommet

Jeg har nå presentert og avslørt en rekke feilslutninger i konspirasjonsteorier, disse feilslutningene er ofte basert på falsk informasjon. Argumenter er en viktig del av oppbyggingen til en konspirasjonsteori. For å kunne avsløre et falskt argument i en konspirasjonsteori så er det viktig å ha de rette verktøyene. Som nevnt tidligere er evnen til å tenke kritisk om hvordan man innhenter informasjon viktig i kampen mot konspirasjonsteorier. Heldigvis finnes det et verktøy som gjør dette, og det verktøyet er informasjonskompetanse. Videre i oppgaven vil jeg se på hvordan informasjonskompetanse kan bli en del av klasserommene i den norske skolen. Jeg vil første gi en kjapp oppsummering om hva informasjonskompetanse er, før jeg videre ser på hvordan informasjonskompetanse tar del i KRLE faget og om det er en del av læreplanen i norsk skole. Videre vil jeg se på hvem det er sin oppgave å undervise om informasjonskompetanse i skolen. Før jeg til slutt ser på informasjonskompetanse og hvordan man kan knytte dette opp til demokratisk medborgerskap.

5.1 Hva er informasjonskompetanse

Enkelt forklart kan vi si at informasjonskompetanse er «en samling av ferdigheter som gjør en person i stand til å identifisere når informasjon er nødvendig, og som setter vedkommende i stand til å lokalisere, videre og effektivt anvende denne informasjonen» (Moseid og Reksne ,siteret i Bårnes & Løkse, 2018, s12.).

I tråd med et samfunn hvor tilgang til informasjon øker og hvor dagens tenåringer har tilgang til mer informasjon med deres fingertupper enn en bibliotekar hadde tilgang til for førti år siden. Så er dette en kompetanse som blir viktigere og viktigere for å ta del i det moderne samfunnet vi lever i. I tråd med økt digitalisering har vi i dagens samfunn et stort behov for å ha verktøy som gir oss ferdigheter til å finne, analysere og ikke minst organisere data. Det er her informasjonskompetanse kommer inn, i informasjonskompetanse lærer man hvordan man innhenter, sikrer og videreformidler informasjon. Hovedfokuset til informasjonskompetanse er ikke at vi skal huske alt vi får tilgang til av informasjon, men at vi er i stand til å vurdere, tolke og bruke den informasjonen til å skape ny kunnskap (Bårnes & Løkse, 2018, s 12- 14).

5.2 Informasjonskompetanse i dagens klasserom, ny læreplan

I dagens eksisterende læreplan for KRLE finner man lite som direkte omhandler informasjonskompetanse og kritisk tenkning. For å dermed finne noe som er aktuelt for informasjonskompetanse innenfor rammene av KRLE-faget så må man sette fokus på den overordnede delen av læreplanen. I overordnet del står det noe som man kan direkte knytte inn til informasjonskompetanse og kritisk tenkning, og dette gjelder også for KRLE-faget. I overordnet del av læreplanen finner man punktet som heter grunnleggende ferdigheter, og de er en viktig del av læreplanene våre og viser hvilke ferdigheter elevene skal utvikle i løpet av grunnskolen. Disse ferdighetene er lesing, skriving, regning, muntlige og digitale ferdigheter. Disse ferdighetene skal ses både som enkeltstående ferdigheter, men også som ferdigheter som skal kombineres. De grunnleggende ferdighetene skal brukes i alle fag. Digitale ferdigheter er en av disse ferdighetene, og man finner denne ferdigheten også igjen i KRLE faget (Utdanningsdirektoratet, 2015, s.4). Innenfor KRLE faget står det følgende:

Å kunne bruke digitale verktøy i KRLE er en hjelp til å utforske religioner og livssyn for å finne ulike presentasjoner og perspektiver. En viktig ferdighet er å kunne benytte digitalt tilgjengelig materiale, som bilder, tekster, musikk og film på måter som forener kreativitet med kildekritisk bevissthet. Digitale medier gir nye muligheter for kommunikasjon og dialog om religioner og livssyn. Disse mediene gir også muligheter for bred tilgang til materiale om aktuelle etiske problemstillinger. (Utdanningsdirektoratet, 2015, s.4)

Det at man har denne ferdigheten implementert i faget gir en rekke muligheter for læreren å kunne undervise om informasjonskompetanse innenfor rammene til faget. I et fag som KRLE som preges av lærebøkene kan det være fint å bruke kilder fra internett for å få økt kunnskap innenfor et visst tema. Likevel så er det viktig å lære elevene å bruke rett kilder, og hva som er solide og trygge sider. Som nevnt tidligere er elever flinke på kildekritikk, men er ofte også opptatt av effektivitet. I hverdagen utenfor skolen vil jeg anta at elevene er flinke på kildekritikk, men oftest for en elev på skolen handler det som oftest å gjøre oppgaven raskest mulig. Dette instinktet med å gjøre oppgaven kjapt ferdig er med på at elever ofte dropper å føre kilder når de gjør oppgaver i timen. Under den teknologiske utviklingen som skjer i skolen nå vil det bli enda viktigere for oss lærere å lage oppgaver der man ikke søker seg frem til svaret. Oppgavene som blir gitt til elever må være oppgaver som kombinerer ferdigheter som

søking, lesing og forståelse. Slik at det skapes et grunnlag hvor elevene må omformulere det de leser til egne ord når de svarer på oppgaven. Det er positivt å se at den norske regjeringen har jobbet med digitale ferdigheter i alle fag de siste årene, og med de nye læreplanene som blir innført i august 2020, vil dette styrkes enda mer.

I den nye og mer komplekse overordnede delen som blir en del av læreplanen fra 2020, vil man igjen finne et punkt som er aktuelt under opplæringens verdigrunnlag. Under punkt 1.3 vil man finne punktet «kritisk tenking og etisk bevissthet». I dette punktet tar man for seg en rekke aktuelle temaer som går inn under informasjonskompetanse. Ser man til første paragraf står det følgende (Utdanningsdirektoratet, 2017). «Opplæringen skal gi elevene en forståelse av kritisk og vitenskapelig tenkning. Kritisk og vitenskapelig tenkning innebærer å bruke fornuften på en undersøkende og systematisk måte i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, yringer og kunnskapsformer.» (Utdanningsdirektoratet, 2017). Kritisk og vitenskapelig tenkning er avgjørende innenfor informasjonskompetanse og noe som vil være med å sette et økt søkelys på informasjonskompetanse i klasserommet. Likevel så stopper det ikke der og ser man til andre avsnitt i teksten står det følgende. «Elevene skal kunne vurdere ulike kilder til kunnskap og tenke kritisk om hvordan kunnskap utvikles. De skal også kunne forstå at deres egne erfaringer, standpunkter og overbevisninger kan være ufullstendige eller feilaktige.» (Utdanningsdirektoratet, 2017). Det å forstå hvor informasjonen kommer fra, hvem som står bak det og hva deres egentlig mening er, er utrolig viktig for å øke informasjonskompetansen til elevene. Videre er det også positivt at regjeringen setter et fokus på at elevene må forstå at deres egne synspunkt kan endres (Utdanningsdirektoratet, 2017). Noe som også er viktig innenfor informasjonskompetanse.

Videre kan man også se til de nye læreplanene i KRLE der man etter 10 år på skolen skal ha kompetanse om dette punktet «identifisere og drøfte etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon» (Utdanningsdirektoratet, 2019). Dette er også noe som går inn under informasjonskompetanse og som er med å utvikle elevens kritiske sans til hvor informasjon kommer fra. Dette er et ganske vidt punkt og gir lærerne frihet til å utforske ulike måter å håndtere dette punktet på. Det er viktig å forstå at med nye kommunikasjonsmidler så vil det komme nye etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon. I KRLE-faget kan dette for eksempel knyttes opp til hvordan man presenterer religiøst innhold via internett. Hva skjer med religion når det ikke lenger er imamen eller presten som formidler

religionen, men en person på sosiale medier. Innenfor rammene av KRLE-faget kan man dermed drøfte dette spørsmålet og se på om dette er en positiv eller negativ utvikling. En annen måte man kan utforske dette kompetansemålet på, er til hvordan ekstremistisk religiøst innhold blir spredd i sosiale medier, og hvordan dette kan føre til en økt radikaliserings (Aadalen, 2020). I nyere tid har man sett en økning i spredning av slikt innhold, og hvordan det aktivt har blitt prøvd å rekruttere ungdommer på denne måten. Dette så man tydelig med tanke på antall fremmedkrigere som reiste fra Europa til Syria for å krige for den Islamske stat. Mange av de som reiste ned ble rekruttert via sosiale medier og dette var en effektiv måte for terrorgrupper å nå ut til mange folk (Aadalen, 2020). Derfor er det kanskje ekstra viktig at man i KRLE-faget lærer hvordan man håndterer ulik religiøs informasjon. Er det forskjell på hvem som sier noe, og er det forskjell på en youtubevideo med en vanlig person som snakker kontra en youtubevideo med en Imam? Hvem sin informasjon er mest troverdig, og hvordan kan man sjekke at denne informasjonen er troverdig. Ved aktiv bruk av informasjonskompetanse og kritisk tenkning i undervisningen kan man lære elevene hvordan man håndterer slik informasjon. Konspirasjonsteorier må også ses på som etisk ladet informasjon, og som er med på å utfordre de etiske rammene i samfunnet. Et eksempel på dette er hvordan en konspirasjonsteori om jøder kan være med å skape et fiendebilde mot jøder. Noe som videre kan gjøre at man ser en økning i rasisme mot jøder i samfunnet vårt. Kompetansemålet «identifisere og drøfte etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon» er et bredt punkt. Dette gjør at læreren vil ha økt frihet i hvordan man underviser om dette målet innenfor faget. Ovenfor har jeg vist noen former for hvordan man kan undervise om dette i KRLE-faget, men når alt kommer til alt vil det være opp til de ulike lærerne hva de vil fokusere på. Ved hjelp av dette punktet kan man enklere undervise og implementere informasjonskompetanse inn i KRLE-faget (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Ved å implementere disse kompetansemålene og den nye overordnede delen i de nye læreplanene fra august 2020, så er jeg sikker på at det på sikt vil gagne samfunnet vårt. Økt fokus på hvordan man håndterer, tolker og viderefremidler informasjon er positivt, og på sikt er jeg sikker på at det vil gi oss flere informasjonskompetente medborgere. Likevel er det interessant å tenke på en ting, hvem er det som skal lære elevene dette? Er det skolen, læreren eller lærebokens oppgave. Videre i oppgaven vil jeg nemlig se på dette, og hvor mye kompetanse har egentlig lærere til å forstå omfanget rundt begrepet informasjonskompetanse?

5.3 Hvem sin oppgave er det å undervise om informasjonskompetanse?

Informasjonskompetanse er et tema som virkelig har kommet på dagsorden de siste årene, men hvem skal lære elevene denne kompetansen. I min tid som elev har jeg aldri opplevd at vi har blitt lært opp om dette temaet av noen lærere på skolen, og på høyskole var det bibliotekarene som lærte oss opp i søking i databaser og nett til masteroppgaven vår. Noe som får meg til å stille spørsmål om hvem som skal sitte på kompetansen for å gi informasjonskompetanse videre til den fremtidige generasjonen? I min periode som student ved lektorutdanningen ved MF vitenskapelig høyskole så hadde vi lite undervisning om konkret informasjonskompetanse. Vi hadde litt om digitale ferdigheter, en del om kritisk tenkning og masse om pedagogikk og didaktikk. Dermed er spørsmålet mitt om tanken er at vi som er studenter personlig skal utvikle informasjonskompetanse ved at vi lærer tema som er aktuelle innenfor informasjonskompetanse? Jeg har ikke funnet noe som tilsier at dette er planen, og etter hva jeg har funnet ut finnes det lite norsk forskning på tema om hvor stor kunnskap lærere har om informasjonskompetanse. Heldigvis finnes det forskning fra andre land, og i «Journal of Information Literacy» finner man en studie som tar for seg tema. Studien heter «teachers and information literacy: understandings and perceptions of the concept» (Shannon, Reilly & Bates, 2019, s 41). Den tar for seg hvor mye lærere vet og føler de kan undervise om informasjonskompetanse på skolen. Studien er utført på lærere i Nord-Irland, som underviser elever fra elleve til atten år. Studien poengterer det jeg har nevnt tidligere ved at de ser en økt etterspørsel etter økt informasjonskompetanse hos lærere på grunn av den teknologiske utviklingen som har hendt de siste årene (Shannon, Reilly & Bates, 2019, s 41-42). Studien ble gjort gjennom en rekke spørreundersøkelser som ble sendt ut til 16 skoler over hele Nord-Irland.

Spørreundersøkelsen ble designet for å få innsikt over læreres kunnskap og bevissthet om informasjonskompetanse, om informasjonskompetanse var en del av deres lærerutdanning, deres syn på informasjonskompetanse i pensum, om/hvordan de underviser om informasjonskompetanse i klasserommet, og til slutt deres syn på skolens bibliotekar og deres jobb med temaet. Spørreundersøkelsen inneholdt både multiple choice og fritekst oppgaver (Shannon, Reilly & Bates, 2019, s 44)

Svarene i studien er spennende, og gir oss en klar pekepinn på hva lærere mener om informasjonskompetanse. De fleste lærere er ikke vant med å bruke ordet informasjonskompetanse, og de skyller på mangelfull bruk av terminologi innenfor temaet som

grunn for at de mangler kunnskap om konseptet. Flertallet av lærerne mente at det var viktig å undervise om informasjonskompetanse, men gjorde det sjelden bevisst i sine timer (Shannon, Reilly & Bates, 2019, s 46-48). De mente også at det var lærerens og bibliotekarens oppgave å lære dette videre til elevene. Alle lærerne mente også at de ikke hadde mottatt noen form for undervisning om informasjonskompetanse i løpet av sin utdanning (Shannon, Reilly & Bates, 2019, s 48) Studiene konkluderer med at lærerne mener at det er informasjonskompetanse er et utrolig viktig tema, men at de sliter med å ha nok kompetanse om temaet til å kunne implementere det i sin undervisning (Shannon, Reilly & Bates, 2019, s 55).

Selv om denne studien er gjort i Nord-Irland så mener jeg den også er aktuell og kan settes inn i norsk skole. Mange lærere er nok enige om at digitale ferdigheter og kritisk tenkning er noe som er viktig for elevene å lære. Likevel så tenker de ikke over det som informasjonskompetanse, og kjenner sjeldent til hva begrepet egentlig omfatter. Norsk skole er nok ikke den skolen som scorer lavest på undervisning om informasjonskompetanse, likevel er det en tankevekker å tenke over hvor lite kompetanse lærere egentlig sitter med innenfor temaet. Selv om det er lærerens oppgave å undervise om informasjonskompetanse i klasserommet, så er det viktig at man har en struktur og organisasjon som er bygget rundt dette. Slik at lærere føler at man får den støtten man trenger for å undervise om temaet. Gjør man dette vil det bli enklere å implementere i all form for undervisning på tvers av alle fag. Hvis informasjonskompetanse blir enda et sjekkpunkt på en liste så øker faren for at lærere ser på det som enda en arbeidsoppgave de må gjøre.

5.4 Informasjonskompetanse og Demokratisk medborgerskap

Året er 2016, Donald Trump har blitt valgt til president i USA og britene har stemt ja til å skille seg fra EU. Det samme året velger den anerkjente ordboken Oxford Dictionary å kåre begrepet «post-truth» som årets ord (Svendsen, 2018, s. 13). På norsk kan begrepet oversettes til «post-sannhet», og en enkel måte å forklare begrepet er at man har et samfunn der fakta ikke er avgjørende for hva folk mener. Dette betyr at samfunnet ikke er interessert i fakta, og at de heller ikke kan bli enige om hva som er sann informasjon. I et samfunn hvor post-sannhet er en realitet, søkes det ikke etter fakta for å dobbeltsjekke sin egen mening. Det preges heller av at man kun søker etter fakta som kan understøtte de oppfatningene man allerede har (Svendsen, 2018, s. 13-14). Grunnen til at valgresultatene i 2016 sjokkerte var at ingen forventet disse resultatene. Det var askeladdens seier og det tok innersvingen på alle såkalte eksperter som

mente at forhåndsfavorittene skulle vinne. I etterkant var det mye snakk om falske nyheter og hvordan de hadde påvirket valgene, og frykten for at falske nyheter kunne påvirke demokratiet gikk fra et fjernt mareritt til en realitet. Etter 2016 begynte røde varsellamper å lyse rundt om i verden, og en av de plassene det begynte å lyse var på utdanningsdirektoratets kontorer i Norge. Etter dette ble kritisk tenkning satt på dagsorden og man begynte med en prosess med å implementere dette inn i læreplanen. Dette ser vi et tydelig bevis på med den nye læreplanen som blir iverksatt fra august 2020. Demokrati og skole har alltid hatt tette bånd i norsk skole, dette ser vi tydelig med skolens utvidede demokratimandat som er forankret i opplæringsloven (Lorentzen & Røthing, 2017 s, 119). Med dette demokratimandatet har skolen et ansvar for å lære elevene om, for og gjennom demokrati. Om demokrati betyr at elevene lærer om det praktiske om demokratiet, hvordan det fungerer både i Norge og verden. For demokrati handler mer om verdier og holdningskompetanse, hva skal til for å ha et demokrati og hva krever det av oss som borgere. Gjennom demokrati handler om at elevene i løpet av sin tid på skolen skal ta del i ulike øvelser, prosjekt etc som er tett knyttet opp til demokrati. Slik at elevene lærer om demokrati med å være direkte involvert i demokratiske prosesser i skolen (Lorentzen & Røthing, 2017 s, 120). I lys av kritisk tenkning og informasjonskompetanse kan man si at det henger tett sammen med det som heter «for demokrati». Det er her man lærer hvordan vi skal opprettholde og ta del i demokratiet vårt, og dermed blir informasjonskompetanse sentralt inn i dette punktet (Lorentzen & Røthing, 2017 s, 120-121). I moderne tid har vitenskap og nyhetskanaler vært den fremste forvalteren av sannhet, men i dagens samfunn ser vi en økning i konkurranse om hvem som har rett på å forvalte sannheten (Svendsen, 2018, s. 19). Når ekspertene i samfunnet blir angrepet så settes også demokratiet i fare. Vi ser en utvikling som preges av at en konspirasjonsteori kan bli en kilde til informasjon på lik linje med en stor avis. Utviklingen som skjer gjør at alle kilder i utgangspunktet blir like pålitelige eller upålitelige. Måten man sprer informasjon på i dagens samfunn skjer via internett, og ved tilgang til dette kan egentlig hver person spre «nyheter» på lik linje med alle andre (Svendsen, 2018, s. 21-22). For en person som er glad i ytringsfrihet så høres dette ut som en fantastisk tanke, men likevel er dette en fare for demokratiet. Å være sannhetssøkende er viktig i et demokrati, og når man ikke kan stole på hva som er sant vil dette være en fare for demokratiet. Videre kan dette svekke tilliten til hverandre, seriøse nyhetsaktører og myndighetene (Svendsen, 2018, s. 37). I USA har befolkningens tillit til massemediene vært lav lenge, og mistilliten er bare økende (Svendsen, 2018, s. 18). Valgresultat i 2016 kan man si er et direkte resultat av dette. Frykten er at man

skal se den samme utviklingen i Norge som det man har sett i USA. Norges plan for å stoppe dette er å implementere kritisk tenkning i større grad i den nye læreplanen fra 2020. Tiltakene som gjøres er et økt fokus på informasjonskompetanse i skolen. Ved dette steget tar regjeringen et viktig steg i å lære elevene å tenke kritisk over hva de lærer, tror og mener. I tråd med økt digitalisering i skolen er det viktig å huske på at informasjonskompetanse ikke bare er kritisk tenkning, det er like mye en forståelse av bruk av forskjellige verktøy til å tilegne, lagre og behandle kunnskap. Ved hjelp av denne kunnskapen kan elevene være med å påvirke det demokratiet vi har skapt i Norge i dag, og gjøre at dette opprettholdes. Kritisk tenkning og informasjonskompetanse faller ikke inn som et eget fag i skolen, men går inn i dette man kaller allmenndanning. Allmenndanning handler om felles egenskaper man ønsker at befolkning skal sitte igjen med etter fullført skolegang (Utdanningsdirektoratet, 2017). Allmenndanning kan også videre knyttes opp til tverrfaglighet, som handler om hvordan man lærer ting på tvers av fagene i skolen. Tverrfaglighet er noe som det er satt økt fokus på i den nye læreplanen. Som et av tre tverrfaglige temaer finner man demokrati og medborgerskap (Utdanningsdirektoratet, 2017). Det de lærer her kan knyttes opp til det jeg nevnte tidligere om å lære om, for og gjennom demokrati. Under demokrati og medborgerskap står det under tredje avsnitt noe som jeg mener er aktuelt med tanke på kritisk tenkning og informasjonskompetanse. Her står det følgende:

Opplæringen skal gi elevene kunnskaper og ferdigheter til å møte utfordringer i tråd med demokratiske prinsipper. De skal forstå dilemmaer som ligger i å anerkjenne både flertallets rett og mindretallets rettigheter. De skal øve opp evnen til å tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet. Gjennom arbeidet med temaet skal elevene lære hvorfor demokratiet ikke kan tas for gitt, og at det må utvikles og vedlikeholdes (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Det tredje avsnittet er et avsnitt som virkelig spiller på lag med informasjonskompetanse. Her oppsummeres viktigheten av å tenke kritisk, men også å lære toleranse og respekt ovenfor andres personer meninger og tanker. For å kunne gjøre det må man kunne tenke kritisk, og vite hvordan man håndtere informasjonen som blir gitt. Dette er nøkkelpunkt innenfor informasjonskompetanse og det er gledelig at det blir lagt så mye vekt på det innenfor punktet (Utdanningsdirektoratet, 2017). I et velutviklet demokrati som Norge er det ofte enkelt å glemme hvor privilegerte vi er som har demokrati. Derfor er det gledelig at det står at elevene skal lære at demokratiet ikke skal tas for gitt, og at det er noe som må jobbes med gjennom

mange år. For at et demokrati skal være velfungerende må man være opptatt av å være genuint sannhetssøkende, og man behøver forskjellige meninger. Derfor bør man være positive til at det finnes ulike meninger i dagens samfunn (Svendsen, 2018, s. 37). For at elevene skal forstå alle de ulike meningene så må elevene vite hva som er sant. Som nevnt tidligere spiller kanskje sannhet en viktigere rolle i demokratiet en tidligere. For at elevene skal kunne skille mellom forskjellige meninger, sannheter og usannheter så vil kritisk tenkning få en større rolle i fremtidens skole. Skolen har som ansvar å utvikle demokratiske borgere som skal ta del i demokratiet vårt. Derfor trenger vi at skolen skaper borgere som evner å tenke kritisk og forstå hvordan man innhenter og behandler informasjon. Demokratisk medborgerskap og informasjonskompetanse er to gode verktøy som kan være med å gjøre det.

5.5 Oppsummering

I denne delen av masteroppgaven har jeg prøvd å vise viktigheten av informasjonskompetanse og hvorfor det er viktig for norsk skole nå og i fremtiden. Ved hjelp av økt tilgang til informasjon vil det settes høyere krav til elever og lærere til hvordan man innhenter og videreformidler informasjon. Primærverktøyet for dette har lenge i skolen vært læreboka og skriveboka, men i flere og flere klasserom i dag ser man en økt bruk av datamaskiner og læringsbrett. Dette gjør at det er viktig at lærerne blir lært opp i å undervise elevene i hvordan man bruker disse kraftfulle verktøyene rett. Det er viktig å poengtere at selv om ungdom er flinke på å bruke nettet ikke nødvendigvis vil si at de har høy informasjonskompetanse. Det at elevene på skolen har vokst opp med nettbrett, datamaskiner og internett, betyr ikke at de vet hvordan de bruker disse verktøyene. Jeg tipper de fleste niendeklassinger kan å legge ut et bilde på Instagram, men ber du de finne informasjon, og skrive en oppgave om Instagram som firma, så vil jeg tro de vil slite med å lage en god oppgave. Informasjonskompetanse er noe man må lære, og det krever erfaring. Selv om informasjonskompetanse er noe som ofte blir aktualisert når man går på skolen eller høyere utdanning, så er det likevel noe som setter sitt preg på hele livet ditt (Bårnes & Løkse, 2018, s 12-13). Informasjonskompetanse har fokus på en livslang læring, og at det er noe man får bruk for hele livet. Når man er ferdig på skolen så har man fortsatt et behov for å mestre informasjonsinnhenting og hvordan man vurderer den. Dermed er det helt avgjørende at elevene utvikler sine verktøy i løpet sin tid på skolen. For eksempel er det en gang i framtiden en stor sjanse for at du kommer til å bytte jobb. Når du bytter jobb er du ofte nødt til å sette deg inn i forskjellige systemer, lære deg nye ting, bli kjent med nye og

forstå hva du skal gjøre på jobben din (Bårnes & Løkse, 2018, s 13-14). Enkelt forklart; ny jobb krever nye løsninger. Det at informasjonskompetanse har fokus på livslang læring er noe som kan trekkes direkte inn under skolens demokratimandat (Lorentzen & Røthing, 2017 s, 120). Derfor har jeg prøvd å trekke linjer mellom skolens demokratimandat og informasjonskompetanse, og hvor viktig det er at de henger sammen også i fremtiden skole. Derfor er det gledelig å se at det vil bli økt fokus på dette i de nye læreplanene, både i overordnet del, men også innen KRLE - faget. Informasjonskompetanse er utrolig mye mer enn kritisk tenkning og det å forstå andre sine meninger. Jeg vil våge å kalle det for selve stammen i hvordan man innhenter informasjon og lærer oss nye ting. Dermed er informasjonskompetanse ikke bare noe som er aktuelt for det man lærer på skolen, men også etter man er ferdig på skolen. Derfor kan man knytte dette tett opp til skolens viktige demokratimandat. I fremtiden vil man ha tilgang til enda mer informasjon enn før, og man vil mest sannsynlig også fortsette å ha problemer med falske nyheter og ulike meninger. Derfor er det viktig at elevene våre lærer seg verktøy som kan være en del av deres liv også når de er ferdig med skolen. Det å kunne se løsninger kommer alltid til å være viktig og dermed er det viktig å poengtere at det ikke er verktøyene man bruker som er avgjørende, men hvordan man bruker de verktøyene man har (Bårnes & Løkse, 2018, s 12- 14).

6 Avslutning og utblikk

Problemstillingen i denne oppgaven har vært

«Hva kjennetegner argumentasjonsmåten i konspirasjonsteorier, hvordan skal vi vurdere disse, og hvilke didaktiske utfordringer er knyttet til arbeidet med slik tematikk innenfor rammene av KRLE-faget».

I løpet av oppgaven har jeg funnet ut at de fleste konspirasjonsteorier er preget av feilslutninger i argumentasjonen sin. En feilslutning er som nevnt tidligere et argument som høres rett ut, men som egentlig ikke er i henhold til vanlige standarder for logisk tenkning, eller som er totalt irrelevante. Man kan også kalle det for falske argumenter. Selv om man tenker at det er lett å høre at et argument høres feil ut så er de ofte ganske overbevisende. Det er dette de fleste konspirasjonsteorier spiller på (Hughes et al, 2015, s 91-92). Feilslutninger er ikke alltid like lette å kjenne igjen, men i løpet av oppgaven har jeg prøvd å forklare ulike typer av feilslutninger, og hvordan de kan oppdages. Videre har jeg analysert hvordan man kan dekonstruere argumentene til en konspirasjonsteori med å se på feilslutningene i argumentasjonen. Ved hjelp av analysen kan man se at det skal ikke så mye til for å avsløre en konspirasjonsteori og dens argumentasjon, så lenge man vet om forskjellige typer feilslutninger.

Konspirasjonsteorier påvirker, og alle konspirasjonsteoriene jeg har analysert i oppgaven påvirker samfunnet på en eller annen måte. Den største faren med alle konspirasjonsteoriene jeg har analysert er at de er et direkte angrep på tilliten man har til sine egne styresmakter. Trekker vi dette inn i et skoleperspektiv så er det en negativ konsekvens hvis elevene i klasserommene våre vokser opp med liten tillit til sin egen regjering, politi og ikke minst rettstat. I hendelseskonspirasjonsteorien om terrorangrepet mot USA 11 september 2001 så er det en farlig konsekvens hvis elevene i klasserommet tror at vår egen regjering kan gjøre noe slikt. Se for deg at det fantes mange konspirasjonsteorier om at den norske regjeringen stod bak terrorangrepet 22 juli 2011. Dette hadde medført en økende skepsis til våre egne styresmakter og det de står for. Videre kan man se til systemkonspirasjonsteorien om covid 19 pandemien, og se hvordan dette kan få folk til å tro at myndighetene står bak. Dette kan medføre at de dropper å høre på smittevernstiltak, noe som videre kan gjøre at pandemien påvirker samfunnet enda mer. I superkonspirasjonene om Illuminati er det skummelt hvis elevene i klasserommet tror at de vokser opp i samfunn som er rigget. Et samfunn hvor uansett hva man gjør så kan

man ikke vokse i status eller komme seg videre i livet. Dermed kan man si at alle konspirasjonsteoriene jeg har analysert er en fare for tilliten til demokratiet og samfunnet rundt oss.

Den andre delen av problemstillingen min handler om hvilke didaktiske utfordringer som er knyttet til arbeidet med slik tematikk innenfor rammene av religionsfaget. I løpet av oppgaven har det blitt klart for meg at den største didaktiske utfordringen med konspirasjonsteorier er at det kan svekke elevens tillit til demokratiet og samfunnet. Dette er i strid med det utvidede demokratimandatet man finner i skolen. Ved økende mistillit til styresmakter i et samfunn er det også større fare for å skape vekst i konspiratorisk tenkning. I et samfunn hvor det finnes liten grad av tillitt til hverandre er det større sannsynlighet for at konspirasjonsteorier oppstår enn i et samfunn hvor det er stor gjensidig tillit (Dyrendal & Emberland, 2019, s 130). Norge er et land som kjennetegnes for å ha høy tillit blant sine borgere. Denne tilliten handler om hvilken tillit man har til myndigheter, politi, offentlige virksomheter, men og naboer og samfunnet generelt (Kleven, 2016). Ved hjelp av økt tilgang til informasjon vil det settes høyere krav til elever og lærere til hvordan man innhenter og videreformidler informasjon. Primærverktøyet for dette har lenge i skolen vært læreboka og skriveboka, men i flere og flere klasserom i dag ser man en økt bruk av datamaskiner og læringsbrett. Noe som gjør at det er viktig at lærerne blir lært opp i å undervise elevene hvordan man bruker disse informasjonspotente verktøyene rett. Den norske skole har et tydelig demokratimandat, og har i oppgave å videreformidle de viktige aspektene med demokrati. Dermed er skolen også en viktig arena for å motvirke konspiratorisk tankegang. Skolens verktøy i kampen mot konspirasjonsteorier er å skape selvstendige og kritisk tenkende borgere som kan ta del i samfunnet vi lever i. Ved økt fokus på informasjonskompetanse og kritisk tenkning så vil man ha gode verktøy for å stå i mot denne trusselen. Likevel er det viktig at man de neste årene får et økt fokus på hvordan man kan jobbe mot konspirasjonsteorier, og hindre dem i å vokse seg inn i skolen. Det er derfor gledelig å se regjeringens endringer i læreplanen med et økt fokus på kritisk tenkning og informasjonskompetanse. Dette økte fokuset finner vi både i de overordnede delene av læreplanen, men også konkret i KRLE – faget. Punktet som jeg tok for meg i KRLE – faget er kanskje ekstra viktig siden det kan være med å motvirke ekstremisme. Ekstremisme og radikalisering er to punkter som kan være med å svekke tilliten til samfunnet, og de rundt oss. Derfor tror jeg at ved økt fokus på etiske problemstillinger knyttet til kommunikasjon kan være med å bevisstgjøre elevene på farene som kan oppstå. Slik at hvis elevene opplever en slik

situasjon vet hva de skal gjøre. Som sagt tidligere i teksten så er dette et vidt kompetansemål, og det vil dermed være opp til hver enkelt lærer hvordan de underviser om dette målet. Det at det blir mer frihet til læreren er noe jeg tror er positivt. Dette tror jeg vil gjøre at lærerne vil føle mer eierskap i sin egen undervisning en før, fordi man velger mer selv hva som undervises. Likevel er det også farer ved økt frihet til lærerne, og det vil medføre mer ansvar på hver lærer. Noe som gjør at det er viktig at skolen gir læreren den opplæringen og støtten som trengs slik at de kan mestre sin rolle i klasserommet. Jeg er positiv til den utviklingen man ser, og har troa på at den nye læreplanen er et steg i riktig retning. Skolen har et utvidet demokratimandat, og den norske skolen må målrettet arbeide for å motvirke konspiratorisk tankegang blant elever. Jeg har tillit til lærerne og jeg har tillit til systemene rundt, og er velger dermed å være positiv for fremtiden.

Konspirasjonsteorier er en del av samfunnet vårt, og de neste årene håper jeg at det vil bli forsket mer på hvordan man håndterer det i kontekst av norsk skole. En studie som hadde vært interessant å gjennomføre var å se på elevers forståelse av hva som er en konspirasjonsteori. Videre kunne det vært interessant å vite mer om det finnes deler av konspirasjonsteorier som gjør at elevene bikker over til å tro på dem. Det kunne også vært interessant og gjort en lignende studie som ble gjort i Nord-Irland under norske forhold. En studie som tar for seg lærerens forståelse av begrepet informasjonskompetanse. Studiene kunne gått i dybden på hvor mye lærerne vet om informasjonskompetanse, og om lærerne føler at de har nok forståelse og kompetanse om begrepet til å implementere det inn i undervisningen.

Å skrive masteroppgave er en lang prosess, men en prosess som jeg kommer til å se tilbake på med et smil om munnen. For meg kan masteroppgaven forklares med to ord; krevende og lærerik. Det er krevende og mye jobb å skrive masteroppgave, og det har vært mange tunge dager. Likevel har det vært spennende å få lov til å ta et dypdykk ned i et så spennende tema som konspirasjonsteorier. Dette gjør at jeg har lært utrolig mye, og utviklet min egen kompetanse innen kritisk tenkning og informasjonskompetanse. Disse verktøyene er to verktøy som jeg er sikker på at jeg kan ta med meg videre i jobben som ferdig utdannet lektor.

7 Litteratur

Aadalen, Malin. (2020, 16 april) Betydningen av sosiale medier for utbredelsen av terrorisme, hentet fra: <https://www.folkogforsvar.no/betydningen-av-sosiale-medier-for-utbredelsen-av-terrorisme/>

Bårnes, V., & Løkse, M. (2015). *Informasjonskompetanse: Håndbok i kildebruk og referanseteknikker* (2. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Campbell, Andy (2019, 5 juni) «youtubes track record suggest its new Anti-hate policy will fail. *Huffington Post* Hentet 23 januar 2020 fra https://www.huffpost.com/entry/youtube-policy-supremacist-content-crowder-maza-vox_n_5cf7d358e4b067df5ca1a1f3?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly9nZXRwb2NrZXQuY29tLw&guce_referrer_sig=AQAAABPAR53eZ1dRq2gyP1phhMqs_iQptowjZjl6kJctp-AX5MUZXNa8c5tuETZktzaSFfVIVCJvwpEx9nm_xN9bShzukt0ky7s_8xWnnnVbT NmBYdRkLwfsF323I-bS29TFidVPBneZWOXo9dXiMDydrZyjsxdsia7uog4hbZKPlhb4Rl

Dahlback, Morten & Skiphamn, Silje. (2020) Lekket koronaviruset ut fra et kinesisk laboratorium? *Faktisk.no* Hentet fra: <https://www.faktisk.no/artikler/XZv/5g-har-ingenting-med-korona-a-gjore>

Dahlum, Sirianne. (2016, 27. juni). *Operasjonalisering*. I Store norske leksikon. Hentet 23. januar 2020 fra <https://snl.no/operasjonalisering>

Dahlum, Sirianne: (14 Mai, 2020) *Indikator* i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 14 mai 2020 fra <https://snl.no/indikator>

David Icke, I Wikipedia, hentet 22.april 2020 fra https://en.wikipedia.org/wiki/David_Icke

Der B, (2020, 14 mai) Info. Hentet fra:
<https://www.youtube.com/channel/UCneBOdH6uAqTMoX-waCK2iQ/about>

Der B, (2020, 6 februar) A short history of the illuminati. [Videoklipp].Hentet fra:
https://www.youtube.com/watch?v=Fh80jbZDZyg&list=PLLm_Zhb2uIxOdO-p7Vy4oB3SKT-WdHEKp&index=3&t=0s

Dwosking, Elizabeth (2019, 25 januar) «youtube is changing its algorithms to stop recommending conspiracies», Washington Post Hentet 29.01.2020 fra
<https://www.washingtonpost.com/technology/2019/01/25/youtube-is-changing-its-algorithms-stop-recommending-conspiracies/>

Dyrendal, Asbjørn & Emberland, Terje. (2019) *Hva er konspirasjonsteorier*. Oslo: Universitetsforlaget

Dyrendal, Asbjørn. (2019, 22. april). *Konspirasjonsteori*. I Store norske leksikon. Hentet 23. januar 2020 fra <https://snl.no/konspirasjonsteori>

Fangen, K. & Sellerberg, Ann-Mari. (2011). *Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Hughes, W., Lavery, J & Doran, K. 2015 *Critical Thinking an introduction to the basic skills* (7utg) Toronto: Broadview.

Jegstad, K. Jøsok, E. Ryen, E. & Sandvik, M. (2019). Kritisk tenking i klasserommet, *Utdanningsnytt*, hentet fra: <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-fagfornyelse-laereplaner/kritisk-tenkning-i-klasserommet/207602>

Kelion, L. (2020, 7 april) Coronavirus: Youtube tightens rules after David Icke 5g interview , BBC World News. Hentet fra <https://www.bbc.com/news/technology-52198946>

Kleven, Ø. (2016, 15. juni). Nordmenn på tillitstoppen i Europa, hentet fra:
<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/nordmenn-pa-tillitstoppen-i-europa>

Kosin, K. and Kenneth, K., 2019. Countering Conspiracy Theories With Critical Thinking | Freedom Forum Institute. [nettside] Freedomforuminstitute.org. Hentet fra:
<https://www.freedomforuminstitute.org/2019/08/08/countering-conspiracy-theories-with-critical-thinking>

Kristine Meek, Salve Nergården Jortveit, Hallvard Moe, Kritisk Medieforståelse, 16-20 år, 2019, s 7-18. Hentet fra:
<https://medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/rapporter/2019/190618-sammendrag-16-20-aringer-kritisk-medieforstaelse-juni-2019.pdf>

London Real, (2020, 22 april) Info. Hentet fra:
<https://www.youtube.com/user/LondonRealTV/about>

Lorentzen, G. & Røthing, Å. (2017). Demokrati og kritisk tenkning i lærebøker. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, s119-128.

Manifest Yourself, (2020, 5 april) David Icke “ITS GOING TO BE CATASTROPHIC!”. [Videoklipp]. Hentet fra:
https://www.youtube.com/watch?v=Fo1kAUTbkPs&list=PLLm_Zhb2uIxOdOp7Vy4oB3SKT-WdHEKp&index=3

Manifest Yourself, (2020, 05 mai) Info. Hentet fra:
<https://www.youtube.com/user/ADAMZUPANCIC>

Mejlbo, K & Vedvik, K O. (2019, 18 november) Mer lek, praktisk læring, kritisk tenkning og dybdelæring. *Utdanningsnytt*. Hentet fra:
<https://www.utedanningsnytt.no/fagfornyelse-jan-tore-sanner->

[kunnskapsdepartementet/mer-lek-praktisk-laering-kritisk-tenkning-og-dybdelaering/220236](https://www.kunnskapsdepartementet.no/mer-lek-praktisk-laering-kritisk-tenkning-og-dybdelaering/220236)

Molnes, G (2020). 5G har ingenting med korona å gjøre. *Faktisk.no* Hentet fra: <https://www.faktisk.no/artikler/XZv/5g-har-ingen-ting-med-korona-a-gjore>

Mosvold, R, Fauskanger, J. (2014). Innholdsanalysens muligheter i utdanningsforskning. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 2014(1/ januar), s127-138.

Myklebost, I T & Bakken, B V. (2019, 30 januar) Konspirasjonsteorier på youtube: - Veldig mange ser på disse videoane. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/norge/vil-ha-konspirasjonsteoriar-inn-i-laereplanen-1.14407209>

National Institute of Standards and Technology, (oppdatert August 24, 2018). Tittel. About the NIST World Trade Center Disaster Investigation. Hentet fra: <https://www.nist.gov/topics/disaster-failure-studies/world-trade-center-disaster-study/about-investigation>

Notaker, Hallvard. (2019, 31. juli). *Terrorangrepet 11. september 2001*. I Store norske leksikon. Hentet 5. mars 2020 fra https://snl.no/Terrorangrepet_11._september_2001

Næss, F.S & Ødegaard, B.-H. (2019) *25 konspirasjoner å snakke om i lunsjen*. Bergen: Vigmostad Bjørke.

Physicsandreason, (2011, 1 februar) 9/11 experiments: Eliminate The impossible. [Videoklipp].Hentet fra: https://www.youtube.com/watch?v=PwqLu8ZXIX0&list=PLLM_Zhb2uIxOdOp7Vy4oB3SKT-WdHEKp&index=3&t=70s

Physicsandreason, (2020, 14 mai) Info. Hentet fra: https://www.youtube.com/channel/UCp2dy_49nEgXFbuWJdJuxxw

Podtail. 2020, De 100 mest populære poddkastene akkurat nå. Hentet 21 april 2020 fra <https://podtail.com/no/top-podcasts/no/>

Shannon, C., Reilly, J and Bates, J. 2019. Teachers and information literacy: Understandings and perceptions of the concept. *Journal of Information Literacy* 13(2), s 41-72

Stiftelsen Expo. (2017) Med myter som vapen. Hentet fra: <https://expo.se/fakta/resurser/med-myter-som-vapen>

Strømmen, Øyvind. (2016, 26. februar). *Eurabia*. I Store norske leksikon. Hentet 30. september 2019 fra <https://snl.no/Eurabia>

Svendsen, L. (2018) *Hva er sannhet*, Oslo: Civita

Sæter, Martin & Sterri, Aksel Braanen. (2015, 4. september). *Innholdsanalyse*. I Store norske leksikon. Hentet 30. september 2019 fra <https://snl.no/innholdsanalyse>

Ungdata.no Figur 2. (2019) Hvor mye tid bruker ungdom på sosiale medier i løpet av en vanlig dag? <http://www.ungdata.no/Mediebruk/Sosiale-medier>

Utdanningsdirektoratet (01.08.05) Læreplan i Kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) (RLE1-02). Hentet fra https://www.udir.no/kl06/RLE1-02/Hele/Grunnleggende_ferdigheter

Utdanningsdirektoratet (01.09.2017) Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæring. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.3-kritisk-tenkning-og-etisk-bevissthet/>

Utdanningsdirektoratet (15.11.2019) Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/rle01-03/kompetansemaal-og-vurdering/kv178>

Utdanningsdirektoratet, 2017. Overordnet del - Demokrati og Medborgerskap. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/demokrati-og-medborgerskap/>

Utdanningsdirektoratet, 2017. Overordnet del - prinsipper for læring, utvikling og danning. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/>

Utdanningsdirektoratet, 2017. Overordnet del - Tverrfaglige temaer Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/>